

NUORTEN NÄKÖKULMIA TUEN TARPEISIIN PERUS- OPETUKSEN JA TOISEN ASTEEN OPINTOJEN NIVEL- VAIHEESSA

Kysely Nurmijärven ja Sipoon nuorisotakuun alaisen toiminnan asiakkaille

Mirikle Nousiainen, c32680

Riikka Rusanen, c32674

Opinnäytetyö, syksy 2016

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Syrjäytymisvaarassa olevien terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen

Sairaanhoitaja (ylempi AMK)

Terveydenhoitaja (ylempi AMK)

TIIVISTELMÄ

Nousiainen, Mirikle & Rusanen, Riikka. Nuorten näkökulmia tuen tarpeisiin perusopetuksen ja toisen asteen opintojen nivelvaiheessa. Kysely Nurmijärven ja Sipoon nuorisotakuun alaisen toiminnan asiakkaille. Diak, Helsinki, syksy 2016, 58 s., 3 liitettä.

Diakonia ammattikorkeakoulu, Syrjäytymisvaarassa olevien terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen, sairaanhoitaja (ylempi AMK), terveydenhoitaja (ylempi AMK).

Opinnäytetyön tavoitteena oli kartoittaa Sipoon ja Nurmijärven kunnan nuorisotakuun alaisen toiminnan asiakkaiden taustoja ja oppimiseen liittyviä erityisen tuen tarpeita. Lisäksi tarkastelimme perusopetuksen nivelvaiheen sujuvuutta sekä kuntien ja koulujen palvelurakennetta tältä osin. Halusimme osallistaa nuoret pohtimaan palvelurakennetta, sen vahvuuksia ja kehittämiskohteita. Tavoitteena oli saada nuorten ääni kuulluksi heidän omien kokemusten kautta.

Aineisto kerättiin kyselylomakkeilla, joiden täyttö ohjeistettiin kyselyn toteuttamiseen osallistuville työntekijöille. He keräsivät aineiston ennalta määriteltynä ajankohtana keväällä 2016 ja toimivat nuorten tukena lomakkeiden täyttämiseksi. Aineisto analysoitiin pääosin laadullisin tutkimusmenetelmin, käyttäen luokitte-
telua ja teemoittelua. Opinnäytetyössä tulokset esitetään pääsääntöisesti kokonaisuutena otoksen jäätyä toivottua pienemmäksi (n 35).

Vastaajista 24 nuorta oli ollut erityisen tuen tarpeessa opintojensa aikana. Tulosten luokittelun perusteella muodostettiin kolme teemaa: psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tukeminen, koulunkäynnin tukeminen sekä oppimisympäristö ja menetelmät. Suurin osa vastaajista koki, että olisi tarvinnut enemmän ja nopeampaa apua oppimisvaikeuksien tunnistamiseen. Myös henkistä tukea, inhimillisyyttä, tsemppaamista, ymmärrystä ja kodin kannustusta sekä ohjausta olisi toivottu lisää.

Peruskoulun aikana tukea oli saatu opintoihin monilta eri tahoilta. Toiselle asteelle siirtyessä tuki väheni merkittävästi. Lähiverkoston antama tuki koettiin tärkeäksi ja riittäväksi. Nuorten oma osallisuus omien valintojen tekemiseen nivelvaiheessa on tärkeää, mutta sen lisäksi nuori tarvitsee ohjausta. Kun tavoitteena on erityistä tukea tarvitsevan oppilaan siirtyminen perusopetuksesta ammatilliseen koulutukseen mahdollisimman joustavasti ja opiskelijan edellytysten mukaisesti, vaatii se saumatonta yhteistyötä useamman eri tahon kesken. Nivelvaiheeseen nuoret toivoivat erilaisia vaihtoehtoja varsinkin silloin kun omat tulevaisuuden toiveet ovat vielä epäselvät.

Asiasanat: erityinen tuki, nivelvaihe, nuorisotakuu, syrjäytyminen, osallisuus

ABSTRACT

Nousiainen, Mirikle & Rusanen, Riikka. Young of view from the need of support during elementary school and second degree education joint phase. Query for subjects under a youth insurance in communities of Nurmijärvi and Sipoo. Diak, Helsinki, Autumn 2016, 58 p., 3 appendices.

Diakonia University of Applied Sciences, Promotion of the health and wellbeing of people in danger of marginalisation. Nurse (UAS master's degree), Public Health Nurse (UAS master's degree)

Goal of this thesis was to map out study related backgrounds of subjects under a youth guarantee and their need for special support in counties of Nurmijärvi and Sipoo. In addition we examined fluency of a joint phase in basic education and county and school services from these parts. We wanted to have young people to be part of a service structure, to think of it, what are its strengths and which parts need more development. Our goal was to have youth voice heard through their own experience.

This study material was gathered with questionnaires, which were pre-guided about their usage to the employees who were part of the execution of this inquiry. These employees collected a data for this inquiry during pre-defined time in spring 2016 and they were support for the youth while they were filling up the questionnaires. The gathered data was analysed using mainly quality study methods, by the use of classification and theming. In this thesis a results are displayed mainly as a whole, because sample size was smaller than anticipated (n = 35).

From subjects of this study 24 young were been in need of special support during their school. Based on classification of the results, we divided a material into a three themes: the support for psychic ja social welfare, support for everyday school life and educational environment and methods. Most of the subjects felt that they would have needed more help and more faster help about recognizing learning difficulties. Also subjects felt that they would have needed more humane support, cheering up, understanding and support from home and guidance.

During elementary school subjects had support for their studies from many different directions. After subjects moved to the second phase of their education this support was significantly diminished. The support from close social connections was felt it is sufficient and important. During this joint phase it is important that young can be part of his or her own choices, but in addition they need guidance. When goal is to move young who is in need of special support from elementary school to second degree education as fluently as possible, it requires seamless cooperation from different instances. During joint phase the subjects had hope that there would be different options especially when own vision of the future is still uncertain.

Keywords: special support, transitional phase, youth guarantee, social exclusion, inclusion

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 NUORI PERUSOPETUKSEN NIVELVAIHEESSA	7
2.1 Perusopetuksen ja toisen asteen nivelvaihe.....	8
2.2 Osallisuus.....	9
3 PALVELUJÄRJESTELMÄ NUOREN TUKENA.....	11
3.1 Nuorten syrjäytymisen ehkäisy.....	12
3.2 Nuorisotakuu	14
3.3 Oppilas- ja opiskelijahuolto sekä erityinen tuki	14
4 MONIALAINEN YHTEISTYÖ NUOREN TUKENA.....	17
4.1 Palveluiden verkostoituminen.....	18
4.2 Moniammatillisen tiimin johtaminen.....	19
4.3 Keski-Uudenmaan nuorisotakuun kuntakokeilu ja Ohjaamo	20
5 TUTKIMUKSEN TAVOITE, TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	22
6 TYÖELÄMÄN YHTEISTYÖKUMPPANIT.....	23
7 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	25
7.1 Aineiston keruu.....	26
7.2 Kyselylomake	28
7.3 Aineiston analyysi.....	29
7.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	31
8 TUTKIMUKSEN TULOKSET	34
8.1 Nuorten saama erityinen tuki ja saadun tuen riittävyys	34
8.2 Nuorten kokemus parhaimmasta tuesta	37
8.3 Onnistuneen tuen elementit.....	38
8.4 Lisätuen tarve.....	39
8.5 Paras tapa auttaa	40
8.6 Kyselyaineiston teemat.....	41

9 JOHTOPÄÄTÖKSET	43
10 POHDINTA	45
LÄHTEET	48
LIITE 1: Kyselylomake	55
LIITE 2: Kyselyyn vastaavan saatekirje	57
LIITE 3: Ohjeet työntekijälle	58

1 JOHDANTO

Nuorisotakuun kehittäminen yhteisötakuun suuntaan on yksi hallituksen kärkihankkeista. Nuorisotakuusta ollaan kehittämässä mallia, jossa yhdellä taholla on vastuu tukea tarvitsevasta nuoresta. Hankkeen tavoitteena ja toimintaperiaatteina on tukea nuorten elämänhallintaa, opintopolkujen rakentumista ja työllistymistä. (Työ- ja elinkeinoministeriö, i.a.)

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli kartoittaa Sipoon ja Nurmijärven kunnan nuorisotakuun alaisen toiminnan asiakkaiden taustoja ja oppimiseen liittyviä erityisen tuen tarpeita, tarkastella perusopetuksen nivelvaiheen sujuvuutta sekä kuntien ja koulujen palvelurakennetta tältä osin. Halusimme tutkimuksemme kautta saada nuorten omia kokemuksia sekä ajatuksia palveluiden toimivuudesta ja saadusta tuesta; mikä on toiminut hyvin, minkälaista tukea nuori olisi toivonut sekä missä vaiheessa ja miten nuoren oman arvion mukaan voisi toimia toisin.

Tavoitteena on tuoda työelämän yhteistyökumppaneille tietoa palvelujärjestelmän mahdollisista kehittämistarpeista sekä hyvistä käytänteistä. Opinnäytetyön tuloksia on mahdollista hyödyntää palveluiden kehittämisprosessissa. Tällä tavoin voidaan tukea sitä, että nuori saa tarvitsemansa tuen perusopetuksen aikana sekä erityisesti perusopetuksen ja toisen asteen opintojen nivelvaiheessa. Opinnäytetyön tuloksia ja tuotettua materiaalia voidaan hyödyntää myös muussa nuorisotakuun alaisessa toiminnassa.

Opinnäytetyön aineisto on toteutettu kyselynä Sipoossa ja Nurmijärvellä 16.5 – 15.6.2016 välisenä aikana nuorisotakuun alaisen toiminnan asiakkaille, jotka ovat kunnissa työpajatoiminnan, työtoiminnan, etsivän nuorisotyön tai sosiaalityön asiakkaita. Molemmat kyselykunnat ovat mukana nuorisotakuun kuntakokeilu- ja ohjaamohankkeissa, joiden asiakasvastaavien asiakkaille kysely toteutettiin. Vastauksia saatiin yhteensä 35 nuorelta, joista 27 vastaajaa oli sipoolaisia ja kahdeksan nurmijärveläisiä nuoria.

2 NUORI PERUSOPETUKSEN NIVELVAIHEESSA

Yhteiskunnassamme olevat kulttuuriset odotukset ohjaavat nuoria jatkamaan opintojaan peruskoulun jälkeen ja siksi odotukset opinnoille ovat suuret, sillä koulutuksesta pudonneet kuormittavat yhteiskuntaa taloudellisesti. (Kuronen 2010, 15.) Kuitenkin suurentuneessa syrjäytymisriskissä elävät nuoret ovat kokeneet että heitä ei valmisteltu ja tuettu tarpeisiin nähden riittävästi peruskoulun ja toisen asteen opintojen nivelvaiheessa (Kuronen 2010, 326). Tarjotun tuen tulisi olla opiskelijoita osallistavaa (Hartikainen & Hännikäinen 2014, 35). Opetusministeriön työryhmä on ehdottanut, että oppilaitokset jatkavat kehittämistyötä muun muassa opintojen keskeyttämisen vähentämiseksi (Opetusministeriö 2007:39, 29). Nuorten syrjäytymisestä on tehty tutkimuksia, mutta tieto nuorten omista kokemuksista peruspalveluiden käyttäjinä on jäänyt vähäiseksi. Tämä puute on kuitenkin havaittu ja viime vuosina on lähdetty hakemaan vastauksia juuri tähän nuorten näkökulmaan. (Aaltonen, Berg & Ikäheimo 2015, 10.)

Syrjäytyminen on moniulotteinen ilmiö, jota ei voi selittää yksittäisillä tekijöillä. Koulu on hyvin keskeinen osa nuoren elämää ja näin ollen sen osuutta syrjäytymiseen johtavana osatekijänä pohditaan usein. Siihen liittyviä osa-alueita menestyksen, suoriutumisen ja motivaation ohella ovat koulutusvalintoihin liittyvät ongelmat, koulutuksen keskeyttäminen ja koulupudokkuus. Koululla on tärkeä rooli syrjäytymisen ehkäisijänä yhteiskunnassa ja siksi on tärkeää selvittää mitkä kouluun liittyvät tekijät vaikuttavat syrjäytymisriskiin. (Karppinen & Savioja 2007, 117 – 118.)

Terveysten- ja hyvinvoinninlaitos (THL) on julkaissut syyskuussa 2016 raportin ”Suomi nuorten kasvuympäristönä”, jossa seurattiin 25 vuoden ajan vuonna 1987 syntyneitä nuoria aikuisia. Tutkimuksen tulosten perusteella selvisi, että hyvinvoinnin haasteet, kuten kouluttamattomuus, mielenterveys- sekä toimeentulo-ongelmat kasautuvat erityisesti niille nuorille, joilla ei ole peruskoulun jälkeistä tutkintoa. Koulumenestys on keskeisessä asemassa jatkotutkintoon valikoitumisessa. Nuorista tytöt suoriutuvat peruskoulussa paremmin kuin pojat. Valtaosa tutkimuksen nuorista selviytyi elämässään hyvin, mutta noin 14 % ikä-

luokasta ei ollut suorittanut toisen asteen tutkintoa ja näistä nuorista 53 %:lla oli ollut mielenterveyden ongelmia. Haasteet kasautuvat perusopetuksen ja toisen asteen opintojen nivelvaiheeseen, johon tarvitaan tukea, kun halutaan taata yhdenvertaiset mahdollisuudet opintojen etenemiseen. Oppimisvaikeuksien taustalla saattaa olla neurologisia syitä, mutta myös ympäristötekijät ovat merkittävässä roolissa ja niihin on mahdollista vaikuttaa. Koulun rooli korostuu erityisesti nuoren tukijana, joka osaltaan vahvistaa hyvinvointia. Yhtenä kasvuympäristönä on huomioitava myös koti. Vanhempien koulutustausta, sekä taloudellinen tilanne voivat vaikuttaa myös nuoren tulevaisuuteen. Sen vuoksi aikuispalveluissa olisikin aina selvitettävä myös lasten ja nuorten tilanne. Jotta palvelujärjestelmä kykenee puuttumaan yli sukupolvien jatkuvaan huono-osaisuuteen, tulee palvelut järjestää moniammatillisemmin ja asiakaslähtöisemmin. (Ristikari, Törmäkangas, Lappi, Haapakorva, Kiilakoski, Merikukka, Hautakoski, Pekkari-nen & Gissler 2016, 97 – 104.)

Suomen sosiaali- ja terveyspalvelut ovat parhaillaan uudistettavana. Lasten- ja nuorten osalta tavoitteena on kiinnittää huomiota muun muassa ennalta ehkäisyyn ja varhaisen tuen palveluihin, jotta voitaisiin vähentää kustannusten ko-hoamista ja erityispalveluiden tarvetta. Yksi keino tähän on peruspalveluiden vahvistaminen käyttämällä valtakunnallisesti yhtenäisiä näyttöön perustuvia menetelmiä. (Borg 2015, 31 – 32.)

2.1 Perusopetuksen ja toisen asteen nivelvaihe

Perusopetuksen päättyessä on konkreettinen mahdollisuus vaikuttaa nuoren tulevaisuuteen ja tukea perusopetuksen ja toisen asteen nivelvaihetta (Kuula 2000, 176). Vuosina 2003 – 2007 toteutetussa nuorten osallisuushankkeessa oli tarkoitus kehittää pysyviä käytäntöjä nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi ja osallisuuden lisäämiseksi (Vehviläinen 2008, 5). Yhtenä painopistealueena oli peruskoulun ja toisen asteen opintojen nivelvaihe, jonka aikana nuori suunnittelee omaa tulevaisuuttaan (Opetusministeriö 2007:39, 12). Nuorten osallisuus-hanke arvioinnin loppuraportissa kerrotaan, että hankkeen myötä on nivelvaihe-työssä tapahtunut selkeää muutosta parempaan suuntaan, joskin kehittämistar-

vetta on edelleen (Vehviläinen 2008, 193). Siirtyminen peruskoulusta toiselle asteelle sisältää usean samanaikaisen muutoksen nuoren elämässä. Tällöin tapahtuu koulun ja yhteisön muuttuminen ja elämänmuutos lapsuudesta nuoruuteen. Nuoret joutuvat miettimään omaa identiteettiään ja samalla prosessoivat sitä, minkälaisia he haluavat olla tulevaisuudessa. He pohtivat miten ryhmäytyä koulussa, kaveripiirissä ja yhteisössä. Usein tuleva muutos tuo mukanaan toiveikkuutta, mutta toisinaan myös ahdistusta. (Tilleczek 2007, 68 –69.)

Jotta erityistä tukea tarvitsevan oppilaan siirtyminen ammatilliseen koulutukseen olisi mahdollisimman joustava ja opiskelijan edellytysten mukainen, alueen peruskoulujen ja yleensä kunnan koulutoimen kanssa tehdään yhteistyötä jo ennen koulutuksen alkamista. Peruskoulujen kanssa tehdään yhteistyötä ammatillisessa koulutuksessa myös opiskelijavalintoihin liittyvissä asioissa ja opiskelijoiden opintopolkujen rakentamisessa. Yhteistyötä nivelvaiheessa tehdään myös työpajojen ja nuorisotoimen kanssa, jotta ilman toisen asteen koulutusta jääneet nuoret saataisiin koulutuksen piiriin. (Miettinen 2015, 71.)

Työelämään ja yhteiskuntaan kiinnittyminen on vaikeampaa niille nuorille, jotka eivät ole suorittaneet vähintään toisen asteen koulutusta. Näillä nuorilla on useammin myös haasteita toimeentulon ja mielenterveyden ongelmien kanssa. Mikäli nuorella on NEET (Not in Employment, Education or Training) -status 17- ja 18 - vuotiaana ennustaa se myöhempää koulutuksen puutetta. Tämän ikäryhmän nuoret ovatkin kaikkein kriittisimmässä asemassa syrjäytyä. NEET - vuosien kertyessä myös erityisesti mielialahäiriöt korostuvat. (Larja, Törmäkangas, Merikukka, Ristikari, Gissler & Paananen 2016.)

2.2 Osallisuus

Osallisuushankkeet ja erilaiset kunnalliset osallisuusympäristöt voivat tarjota mahdollisuuksia vaikuttavaan osallistumiseen ja osallisuuden tunteen kehittymiseen. Osallistuminen ja vaikuttaminen ovat luonteeltaan vuorovaikutuksellisia ja dynaamisia. Syntyäkseen osallisuus vaatii tietynlaisia edellytyksiä, mutta toisaalta osallistuminen myös tukee näiden samojen tekijöiden kehittymistä. Nuor-

ret ovat yleensä kiinnostuneita vaikuttamaan erityisesti itseään koskeviin asioihin ja päätöksentekoon. (Horelli ym. 2004, 135 – 143.) Osallisuuden kokemus tuottaa halua olla osa ympäristöä ja halua vaikuttaa ympäristöönsä. Osallisuutta on sekä yksilöllistä, että yhteisöllistä. Yksilön on koettava itsensä arvokkaaksi ja yhteisön on oltava sen kaltainen, että osallisuus on mahdollista. Yksin ei voi olla osallinen. Osallinen lapsi ja nuori sekä yhteisö ovat yhteen kietoutuneita käsitteitä. (Gretschel & Kiilakoski 2007, 11 – 12.) Osallistavia toimenpiteitä voidaan tarkastella kasvatuksellisena toimintana. Kasvatus voidaan nähdä prosessina, jossa lapsi tai nuori ja hänen ympäristönsä vaikuttavat toisiinsa. Siinä on sekä yksilöllisiä, että sosiaalisia ulottuvuuksia. Yksilön tasolla osallisuuden edistäminen voi luoda kuulumisen, omanarvon ja valtautumisen tunteita. (Gretschel & Kiilakoski 2007, 17.)

Osallisuus on hyvin moniulotteista ja koskettaa useampaa elämän osa-aluetta. Esimerkiksi taloudelliset, kulttuurilliset ja sosiaaliset tekijät ovat luokiteltavissa osallisuuteen. Nuoren onnistunut selviytyminen koulumaailmassa edellyttääkin, että hänellä on käytettävissään riittävät resurssit, kuten tieto, taito ja oikeat asenteet. Euroopan Unionin nuorisostrategian 2010 – 2018 periaatteena on kehittää ja luoda lisää vaihtoehtoja nuorille opiskeluun ja työntekoon. Tällä tavoin on tarkoitus tukea ja lisätä kaikkien nuorten osallisuutta, joka on myös yksi Eurooppa 2020 strategian päätavoitteita. (Kovacheva i.a.)

3 PALVELUJÄRJESTELMÄ NUOREN TUKENA

Perustuslain (731/1999) mukaan julkisen vallan on turvattava jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut, edistettävä väestön terveyttä sekä tuettava perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu. Kunnilla on erilaisia käytäntöjä lain edellyttämien tehtävien hoidossa ja palveluiden tarjonnassa on kuntien kesken paljon vaihtelua. Useista palvelukokonaisuuksista koostuvan ja eri hallintokuntia koskevan palvelujärjestelmän toimivuus on ratkaisevaa nuorten syrjäytymisen ehkäisyn ja lievittämisen kannalta. Käyttäjän kannalta järjestelmän toimivuudessa keskeisintä on palveluiden saatavuus ja tarpeenmukainen kohdentuminen. Syrjäytymisen osalta on olennaista kiinnittää huomiota myös siihen, miten palvelut ehkäisevät ongelmien syntymistä ja pahenemista. (Eduskunta 2013, 84 – 85.) Nuorten omat kokemukset peräkkäisestä ja samanaikaisesta asioimisesta eri viranomaisten luona kertovat eri järjestelmien yhteensopimattomuudesta ja byrokrattisen toimintakulttuurin yleisyydestä (Hannikainen – Ingman, Karjalainen & Palola 2012, 56).

Aaltosen ja Bergin tutkimuksen (2015, 126 – 127) mukaan palveluja käyttävät työn ja opintojen ulkopuolella olevat nuoret ovat varsin heterogeeninen joukko niin taustansa kuin tarpeidensa ja valmiuksiensakin puolesta. Tutkimuksessa haastateltujen työntekijöiden näkökulmasta osa nuorista selviää hyvin pienellä ohjauksella, osalla taas ongelmat ovat alkaneet kertymään jo varhain. Tutkimuksen mukaan, vaikka nuorten välillä oli eroja elämäntilanteisiin ja taustoihin liittyen, kaikkien nuorten haaveet hyvästä elämästä olivat samanlaisia ja työntekijöillä on edelleen tärkeä merkitys nuorten elämässä ja hyvinvoinnissa.

Nuorisolain (72/2006) mukaan nuori määritellään alle 29 -vuotiaaksi. Nuoreksi nimitetään ihmistä, joka ei ole lapsi eikä aikuinen vaan jotain siltä väliltä. Nuoruuteen liittyvä määritys on sijoittuminen lapsuuden ja aikuisuuden väliin ja usein niin, että nuoruus saa merkityksensä suhteessa lapsuuden ja aikuisuuden itsearvoon. (Nivala & Saastamoinen 2007, 10.)

Tässä opinnäytetyössä tutkimusjoukko koostuu nuorisotakuun alaisen toiminnan asiakkaista eli peruskoulun päättäneistä alle 29 -vuotiaista nuorista, jotka ovat kunnissa työpajatoiminnan, työtoiminnan, etsivän nuorisotyön tai sosiaalityön asiakkaita. Nuoruus on tärkeä elämänvaihe, jossa nuori tarvitsee tilaa harjoitella itsenäistymistään. Se ei kuitenkaan tarkoita, että hän selviytyisi siitä ilman läheistensä tukea. Tällöin on tärkeää olla nuorelle läsnä ja keskustella nuorelle tärkeistä kiinnostuksen kohteista. Kun ei puhuta vain suorituksista, on nuoren helpompaa ilmaista oma mielipiteensä. (Pajamäki, Helenius, Inkinen, Valtonen 2016, 11 – 22.)

3.1 Nuorten syrjäytymisen ehkäisy

Nuorisolaissa (72/2006) on määrätty, että kunnassa on oltava nuorten ohjaus- ja palveluverkosto, johon kuuluvat opetus-, sosiaali-, terveys- ja nuorisotoimen sekä työ- ja poliisihallinnon edustajat. Näiden lisäksi verkostoon voi kuulua puolustushallinnon ja muiden viranomaisten edustajia. Nuorten ohjaus- ja palveluverkoston tehtävänä on koota tietoja nuorten kasvu- ja elinoloista sekä arvioida niiden pohjalta nuorten tilannetta paikallisen päätöksenteon ja suunnitelmien tueksi, edistää nuorille suunnattujen palvelujen yhteensovittamista ja vaikuttavuutta, suunnitella ja tehostaa yhteisiä menettelytapoja nuorten palveluihin ohjautumiseksi ja tarvittaessa palvelusta toiseen siirtymiseksi sekä edistää nuorten palveluiden järjestämiseen liittyvän tietojen vaihdon sujuvuutta. Nuorisolaissa on myös määritelty etsivän nuorisotyön tehtävä ja opetuksen tai koulutuksen järjestäjän, puolustusvoimien, siviilipalvelukeskuksen sekä muiden viranomaisten velvollisuudesta ilmoittaa kunnan etsivään nuorisotyöhön nuoren yksilöinti- ja yhteystiedot.

Kuntakokeiluja varten on säädetty erillinen laki, jonka tarkoituksena on lisätä kokeilukuntien toimintamahdollisuuksia ja edistää kokeilukunnissa asiakaslähtöisten ja monialaisten toimintatapojen ja palvelurakenteiden käyttöä lainsäädännössä asetetut palvelujen sisältöä koskevat vaatimukset toteuttaen. Lain mukaan nuorisotakuuta koskevan kokeilun tarkoituksena on edistää toimivien asiakaslähtöisten prosessien sekä kunnallisten ja työ- ja elinkeinohallinnon vi-

ranomaisten yhteistoiminnan ja tiedonkulun toteuttamista. Tavoitteena ovat tehokkaat ja vaikuttavat palvelut ja palvelukokonaisuudet nuorisotakuun piiriin kuuluville nuorille. (Laki kuntien velvoitteiden ja ohjauksen vähentämistä ja monialaisten toimintamallien tukemista koskevista kokeiluista 2014.)

EU:n sekä kansallisten kehittämishankkeiden kautta saaduissa kokemuksissa vaikeassa asemassa olevien nuorten palveluiden toteuttamisesta on usein samankaltaisuutta. Nuorten psykososiaalisen tilanteen kartoittamisen merkitystä, yksilön tilanteen kokonaisvaltaisesti huomioonottavia palvelukokonaisuuksia, yksilökohtaista palveluohjausta ja monipuolista verkostoyhteistyötä korostetaan. (Eduskunta 2013, 65.) Syrjäytymisen ehkäiseminen on yhteiskunnallinen haaste, joka on syytä huomioida myös osana koulukeskustelua. Kouluissa on kaiken aikaa syrjäytymisvaarassa olevia oppilaita. (Kuula 2000, 188.)

Nuorten ongelmat ovat voineet alkaa jo paljon ennen palveluihin ohjautumista ja asiakkuudet voivat olla päällekkäisiä, ketjuuntuvia ja katkonaisia. Näyttää siltä, että palvelut eivät kohtaa niiden nuorten tarpeita, joilla on alentunut toimintakyky. Nämä nuoret käyttävät paljon terveystalveta. Koulutuksesta tai töistä syrjässä olevat nuoret ovat muita saman ikäisiä sairaampia. Mahdollisuuksia päästä valtavirtaan on kuitenkin olemassa jokaisessa elämänvaiheessa. Hyvinvoinnin vahvistamista ja siinä terveyteen ja mielenterveyteen liittyvät kysymykset ovat avainasemassa. (Aaltonen, Berg & Ikäheimo 2015, 128 – 133.) Jotta saataisiin selville nuorten syrjäytymiseen liittyviä tekijöitä, tulee tutkia niiden nuorten kokemuksia ja näkemyksiä, jotka ovat itse pudonneet koulutusjärjestelmästä. Tärkeänä näkökulmana on nimenomaan nuoren oma toimijuus kyseisessä tilanteessa ollessaan. Tärkeää on esimerkiksi se, mitä nuorelle tapahtuu siirtymävaiheessa ja minkälaista tukea he ovat silloin saaneet tai mitä he kokivat tarvitsevänsä. Yhteiskunnallinen tavoite on löytää niitä keinoja, joilla voidaan tukea nuorta osallistamaan itsensä oman elämänsä toimijaksi ja tarjota oikea-aikaista tukea siirtymävaiheessa. (Palola, Hannikainen – Ingman & Karjalainen 2012, 312 – 314.)

3.2 Nuorisotakuu

Viime vuosikymmenien keskeisimpiä nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn käynnistettyjä laajoja toimintaohjelmia ovat vuonna 2005 käynnistynyt nuorten yhteiskuntatakuu ja vuoden 2013 nuorisotakuu (Eduskunta 2013, 151). Nuorisotakuu tarkoittaa, että jokaiselle alle 25 -vuotiaalle nuorelle ja alle 30-vuotiaalle vasta valmistuneelle tarjotaan työ-, työkokeilu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikka kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun hän on ilmoittautunut työttömäksi työnhakijaksi työvoimatoimistoon (Työ- ja elinkeinoministeriö i.a.a).

Nuorisotakuun kehittäminen yhteisötakuun suuntaan on yksi pääministeri Juha Sipilän hallituksen kärkihankkeista. Nuorisotakuusta ollaan kehittämässä mallia, jossa yhdellä taholla on vastuu tukea tarvitsevasta nuoresta. Hankkeen tavoitteena ja toimintaperiaatteina on tukea nuorten elämänhallintaa, opintopolkujen rakentumista ja työllistymistä. Hankkeen aikana on tarkoitus syventää yhteistyötä nuorten tukemisessa ja koota hyvät toimintatavat hyödynnettäviksi valtakunnallisesti. Nuorisotakuun toimintamalli integroidaan tiiviisti osaksi eri viranomaisten perustoimintaa ja palveluita. Nuorisotakuun toimintamallissa korostuu viranomaisten, elinkeinoelämän ja kolmannen sektorin välinen yhteistyö sekä nuorten aktiivinen osallistuminen palveluiden kehittämiseen. (Työ- ja elinkeinoministeriö i.a.b.)

3.3 Oppilas- ja opiskelijahuolto sekä erityinen tuki

Uuden oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) tarkoituksena on mm. edistää opiskelijoiden oppimista, terveyttä ja hyvinvointia sekä osallisuutta ja ehkäistä ongelmien syntymistä, turvata varhainen tuki sitä tarvitseville ja turvata opiskelijoiden tarvitsemien opiskeluhuoltopalveluiden yhdenvertainen saatavuus ja laatu. Opiskeluhuolto sekä opiskelijahuollon palvelut, joita ovat oppilaitoksen sijaintikunnan järjestämät psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut, sisältyvät opiskeluhuoltoon. Ammatilliset erityisoppilaitokset voivat itse järjestää opetuksen ja koulutuksen tueksi terveydenhuollon palveluja, koska nämä opiskelijat tarvitsevat yleensä runsaasti tukea ja pal-

velujen keskittäminen on järkevää saatavuuden ja laadun takaamiseksi. (Miettinen 2015, 67.)

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa vuodelta 2004 on määritelty erityistä tukea tarvitsevat oppilaat. Sen mukaan erityistä tukea opetuksessa tarvitsevat oppilaat, joiden kasvun, kehityksen ja oppimisen edellytykset ovat heikentyneet vamman, sairauden tai toimintavajavuuden vuoksi. Tämän lisäksi silloisissa perusteissa erityisen tuen piiriin kuuluivat ne oppilaat, jotka tarvitsivat psyykkistä tai sosiaalista tukea. Erityisen tuen piiriin kuuluivat myös oppilaat, joilla oli opetuksen ja oppilashuollon asiantuntijoiden sekä huoltajan mukaan kehityksessään oppimiseen liittyviä riskitekijöitä. (Opetushallitus 2004, 28.)

Uusissa perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014) erityinen tuki tuodaan esille eri tavoin kuin aikaisemmin. Erityisopetus on osa oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin tukea, joka on jaettu kolmeen eri tasoon; yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Tukimuotoina, jotka on säädetty perusopetuslaissa, ovat esimerkiksi tukiopetus, osa-aikainen erityisopetus, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet. Lähtökohtana opetuksen ja tuen järjestämiselle pidetään kunkin oppilaan ja opetusryhmän vahvuuksia ja oppimis- ja kehitystarpeita. Tuen tehtävänä on ehkäistä ongelmien monimuotoistumista ja syvenemistä sekä niiden pitkäaikaisvaikutuksia. (Opetushallitus 2014, 61.) Erityisen tuen tarve on selvästi uusissa perusopetuksen perusteissa ja lainsäädännössä ennaltaehkäisevämpää.

Erityinen tuki muodostuu perusopetuslain (628/1998) mukaisesti pedagogisesta erityisopetuksesta, oppimisen tuesta, sekä muusta koulunkäynnintuesta, jota oppilas saa laaditun Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman (HOJKS) mukaisesti. Tuen saaminen edellyttää hallintolain mukaista erityisen tuen päätöstä. (Opetushallitus. Erityinen tuki.) Päätös tehdään, mikäli tehostettu tuki ei ole ollut oppilaalle riittävä koulutyöstä selviytymiseen. Se on mahdollista tehdä myös ilman aiempaa tuen saantia, mikäli tarpeeseen liittyy esimerkiksi vakava sairaus. (Niilo Mäki instituutti. Lukimat. i.a.)

Vuosina 2001 - 2010 tehdyssä tutkimuksessa havaittiin, että kunnan taloudellisella tilanteella on ollut vaikutusta erityisopetukseen siirrettyjen ja otettujen oppilaiden määrään (Kirjavainen, Pulkkinen & Jahnukainen 2014, 627). Vuonna 2015 tehdyssä laskennassa, oli peruskoulussa oppilaita 546 065. Heistä sai tehostettua tukea 8,4 % ja erityistä tukea 7,3 %. (Suomen virallinen tilasto 2015.) Oppimisvaikeudet ilmenevät taitojen hitaana tai poikkeavana omaksumisena, joka usein kyetään havaitsemaan jo varhaislapsuudessa. Kouluikässä ne kuitenkin käytännössä ilmenevät toiminnan ohjauksen tai tarkkaavuuden taitojen puutteina, sekä mahdollisesti perustaitojen kuten lukemisen ja oppimisen vaikeuksina. (Niilo Mäki Instituutti. i.a.)

Oppimishäiriöihin kuuluvat lukemisen ja kirjoittamisen vaikeudet, aritmeettisten eli matemaattisten taitojen häiriöt, puheen ja kielen häiriöt sekä motoristen toimintojen kehitykselliset häiriöt. Oppimisvaikeudet voivat johtaa laaja-alaisempiin vaikeuksiin tai hidastaa koulu-uralla etenemistä, jos lapsi ei saa tarvittavaa kannustusta. (Lyytinen 2013.) Oppimisvaikeudet ja odotettua heikompi koulumenestys saattavat olla mielenterveyshäiriöiden riskitekijä. Toisaalta mielenterveyden häiriöt heikentävät toimintakykyä vaikeuttaen koulunkäyntiä ja oppimista. Koulumenestys, osallisuus koulukiusaamiseen ja poissaolot ovat kognitiivisten ja sosiaalisten taitojen sekä mielenterveyden indikaattoreita. Mielenterveyden häiriöt liittyvät keskittymisvaikeuksiin, hahmottamisongelmiin ja motivaatioon. Epäonnistumiset koulutyössä altistavat tunne-elämän ja käyttäytymisen ongelmille. (Fröjd, Kaltiala-Heino & Ranta 2010, 2033)

4 MONIALAINEN YHTEISTYÖ NUOREN TUKENA

Nuorten syrjäytymistä ehkäisevissä palveluissa veloitetaan ja suositellaan poikkihallinnollista yhteistyötä. Muun muassa lastensuojelulain, nuorisolain sekä oppilas- ja opiskeluhuoltolain perusteella viranomaisten tulee tehdä moniammatillista yhteistyötä. Nuorten syrjäytymisen ehkäisyä ja sitä edistävien palveluiden vaikuttavuutta koskevassa tutkimuksessa yhtenä keskeisimmistä ehdotuksista palveluiden kehittämiseksi yhteiskunnallisesti oli yhdistelmähoitomallien käyttöön ottaminen. Työskentely tapahtuu siten samanaikaisesti nuoren, hänen vanhempiansa, perheen ja ulkoisten verkostojen kanssa ja todetaan, että vaikka ne näyttävät vievän hoidon alkuvaiheessa enemmän resursseja, pitkällä aikavälillä ne ovat tehokkaampia palveluita. (Eduskunta 2013, 6,13,150.)

Nykyajan työyhteisöissä tarvitaan yhä kehittyneempiä yhteistyön muotoja. Uudenlaisten yhteyksien ja verkostojen luomisen on mahdollistanut työssä käytettävien teknisten välineiden kehittyminen, kuten sähköinen viestintä. Asiakkaat tarvitsevat ja jopa vaativat, että heidät kohdataan kokonaisuutena ja että asiantuntijat tekevät yhteistyötä yli organisaatorajojen. Pääallekkaisesti, pirstaleisesti ja ristiriitaisin tavoittein toimivat asiantuntijat eivät myöskään toimi taloudellisesti järkevällä ja tehokkaalla tavalla. (Isoherranen 2008, 32.)

Ammattiauttajien työnjaot ja toimintatavat muuttuvat. Samanaikaisesti kun eri sektoreilla kehitetään uusia työ- ja terapiamuotoja erilaisten ongelmien kohtamiseen, lisääntyy yhteistyön tarve asiakkaiden kokonaistilanteen huomioimisen turvaamiseksi. Jos asiakkailla on monitahoisia ongelmia, he joutuvat samanaikaisesti tai peräkkäin asioimaan usealla taholla. Parhaimmillaan moniammatillinen kokonaisuus koostuu toisiaan täydentävistä osista, jossa ammattilaiset tietävät, keihin olla yhteydessä, kun täydentävää asiantuntemusta tarvitaan. Kun rajat palvelualojen välillä tulevat kasautuvasti esiin asiakkaan asemaa heikentävinä, tulee niiden ylitys ajankohtaiseksi. (Arnkil & Seikkula 2005, 9) Asiantuntijuus ei ole vain tietyn profession tai yksilön yksityistä omaisuutta, vaan asiantuntijuus syntyy moniammatillisissa työryhmissä yhdessä toimimalla ja sitä voidaan tarkastella osana asiantuntijaorganisaatiota. Jaettu ja ositettu asiantunti-

juus tarkoittaa tilanteita, joissa asiantuntijuus on yhdistelmä usean henkilön ja ympäristön hankkimasta osaamisesta. (Rekola 2008, 145.)

4.1 Palveluiden verkostoituminen

Nuorisolain mukaisilla ohjaus- ja palveluverkostoilla sekä nuorisotakuulla on tiivistetty valtionhallinnon ja kuntien sisäistä yhteistyötä ja niiden ammattihenkilöiden yhteistyötä. Nuorisotakuu sekä ohjaus- ja palveluverkostot ovat parantaneet yhteistyötä ja tehostaneet tiedon vaihtoa lasten ja nuorten palveluiden välillä. Tietojen vaihdossa on kuitenkin edelleen suuria haasteita varsinkin silloin, kun pyritään rakentamaan tehokasta tuen ja palveluiden kokonaisuutta syrjäytymisvaarassa oleville ja syrjäytyneille nuorille. (Eduskunta 2013, 248.) Suurella todennäköisyydellä esimerkiksi toimeentulotukea saava nuori on monin eri tavoin asiakkaana paikallisessa palveluverkostossa. Eri tahojen toimenpiteiden ja suunnitelmien yhteensopivuuden haaste koskee myös viranomaisia. Heidän on tunnettava ja tiedettävä toistensa toimintatavat ja keskeiset pelisäännöt. (Hannikainen-Ingman, Karjalainen & Palola 2012, 44.)

Verkostoituminen on jo nyt muodostunut kuntien toimintaympäristöissä yleiseksi yhteistyön harjoittamisen tavaksi. Se korvaa hierarkkiset rakenteet, koska se perustuu luottamukseen, tasa-arvoiseen vuorovaikutukseen ja yhteiseen intressiin. Kunnan toimintaympäristön ennakoinnissa painotetaan laajaa osallistumista, verkostoitumista ja erilaisten näkökulmien esiintuomista. (Harjula, Kivelä, Majava, Majoinen, Myllyntaus, Pauni & Salenius 2008, 54 – 58.) Onnistuvat opit -juurruttamishankkeessa todettiin koordinoinnin olevan avainasemassa moniammatillisessa työssä. (Kuure, Tarvanainen, Pelto-Huikko & Säkjärvi 2008, 164 – 169.)

Jotta voimme todella tietää miten palvelut vastaavat nuorten tarpeisiin, on meidän otettava heidät mukaan kehittämään niitä. Nuoret kiinnittyvät yhteiskuntaan palvelujärjestelmän avulla ja sen kehittämistavoitteena on, että nuori kohdataan kokonaisvaltaisesti, eikä hän joudu yksin selviytymään eri palvelusektoreiden välillä (Kuure 2016, 64.)

4.2 Moniammatillisen tiimin johtaminen

Nykypäivänä työyhteisöiltä odotetaan laatua, tuloksellisuutta ja vastuunottoa palveluiden tuottamisessa. Sen vuoksi tarvitaan useamman tieteen alan osaamista, yhä monimutkaisempien asioiden ratkaisemiseksi. Jotta moniammatillinen tiimi voi toimia tehokkaasti, tulisi sen johtajan erottaa oma ammattitaustansa ja johtajan rooli toisistaan ja keskittyä moniammatillisen keskustelun tukemiseen, sekä päätöksen teon johtamiseen. (Väisänen 2007, 75.) Moniammatillisen tiimin jäseniltä vaaditaan kykyä joustaa heille henkilö- tai tiimikohtaisesti määritellyistä rooleistaan. Näin ollen toimivassa tiimissä saatetaankin hyödyntää tehokkaasti jaettua johtajuutta. Tämä antaa jokaiselle ammattilaiselle vastuun omalla työkentällään, sekä vastuun kokonaisuuden toteutumisesta. Kuka tahansa jäsenistä voi tällöin toimia tiimin johtajana, joskin sitä määrittää muun muassa se, millaisessa kontekstissa työskennellään. (Isoherranen 2012, 152.)

Johtamisessa tulisi luoda käytänteitä, jotka tukevat työntekijöiden yhteistä tiedostamista, kehittämistä ja yhdistelemistä. Kognitiivisen osaamiskartan avulla työntekijät tunnistavat oman osaamisensa lisäksi myös muiden osaamisen, jonka tulee olla näkyvää. Osaaminen ja asiantuntijuus kuvataan ryhmien ja verkostojen yhteisöllisenä osaamisena, jolloin asiantuntijuus muuttuu kollektiiviseksi ominaisuudeksi. Yhteinen visio sitouttaa ja antaa yhteisen päämäärän. Johtaminen oppivassa organisaatiossa vaatii perinteisistä poikkeavia johtamistaitoja eli perinteisen tiedon mallin muuttamista dynaamisempaan ja innovatiivisempaan suuntaan. Johtajat ovat vastuussa siitä, että työntekijät jatkuvasti laajentavat ja syventävät osaamistaan. (Rekola 2008, 149 – 151.)

Yhteisen vision ja yhteisten tavoitteiden määrittelemisen sekä arvojen täsmen-täminen yhteisesti on tärkeää moniammatillisen yhteistyön toimivuudelle sosiaali- ja terveysalalla. Tukemalla ja johtamalla vuorovaikutussuhteita, sekä viestintää voidaan vaikuttaa merkittävästi avoimuuden lisääntymiseen ja tiedon liikkumiseen. Näin tehdään mahdolliseksi työyhteisöjen ja organisaatioiden rajat ylittäviä vuorovaikutussuhteita. (Rekola 2008, 156.) Verkostotyötä on mahdollista kehittää toimivammaksi muun muassa tiimin jäsenten yhteisillä koulutustilaisuuksilla (Holmesland, Seikkula & Hopfenbeck 2014 ja Belanger & Rodriguez

2008). Arenius 2011 esittelee tutkimuksessaan menetelmiä, joiden avulla voidaan johtaa moniammatillista tiimiä tai verkostoa ja sitä kuinka selviytyä haastavista tilanteista, joita johtaja voi tehtävässään kohdata. Hänen mukaansa johtajan on syytä ottaa huomioon koko työyhteisön koulutuksen tarve, sekä ammatilliseen kasvuun liittyvät tutkimustulokset, jotta yhteistyö olisi toimivaa verkostossa. Jaetusta johtajuudesta puhutaan paljon, kun kyseessä on eri asiantuntijoiden tai verkostojen johtaminen. Johtajan on tärkeää tietää hänelle asetetut odotukset, jotta hän kykenee toimimaan niiden mukaisesti ja ohjaamaan tiimiä oikeaan suuntaan.

4.3 Keski-Uudenmaan nuorisotakuun kuntakokeilu ja Ohjaamo

Keski-Uudenmaan kuntakokeilun tavoitteena on vuosien 2015 – 2016 aikana kuvata alueen palveluprosesseja sekä kehittää alueellisia toimintamalleja sekä yhtenäinen nuorisotakuun toteuttamismalli Keski-Uudellemaalle. Toimintamalleja kuntakokeilussa ovat yksilölliset toimintamallit ja palvelukokonaisuus. Yksilölliset toimintamallit perustuvat monialaiseen verkostoyhteistyöhön. Palvelukokonaisuuksien tarkoituksena on linjata ja mallintaa suurempia ohjauksellisia kokonaisuuksia, kuten perusopetuksen jälkeinen nivelvaihe ja Ohjaamo Keski-Uusimaa. Kuntakokeilua tukee valtiovarainministeriö. (Vesterinen 2015, 3.)

Ohjaamo Keski-Uusimaa -hanke käynnistyi keväällä 2015 kuntakokeilun toimenpiteiden vahvistamiseksi ja on Euroopan sosiaalirahaston rahoittama. Ohjaamon tarkoituksena on kehittää toimintamalli, jonka tavoitteena on tehostaa alueella alle 30-vuotiaiden koulutukseen ja työelämään ohjautumista. Ohjaamon ydin on kuntakokeilun asiakasvastaavien verkosto, joka tuottaa paikallisesti ohjaus- ja tukipalveluita nuorille. (Vesterinen 2015, 3.) Ohjaamo Keski-Uusimaan varsinaisena kohderyhmänä ovat alle 25-vuotiaat syrjäytymisvaarassa olevat nuoret. Hankkeen palveluja kohdennetaan tarvittaessa myös alle 30-vuotiaille nuorille. Kohderyhmän nuoret ovat ilman peruskoulun jälkeistä koulutuspaikkaa jääneet, koulutusjärjestelmästä tippuvat tai keskeyttämisvaarassa olevat, sekä kokonaan erilaisten toimenpiteiden ulkopuolella olevat nuoret. Eri-

tyiskohderyhmänä ovat maahanmuuttaja- tai maahanmuuttajataustaiset nuoret. (Huttula 2015.)

Kuntakokeilun ja Ohjaamon yhteisenä tavoitteena on, että vuoteen 2018 mennessä on saavutettu alueen yhteinen nuorisotakuun palvelukokonaisuus, jossa nuori voi asiakasvastaavan tuella saada tarvittavan ohjauksen ja tuen asioiden edistymiseksi. Toiminta-alueen muodostavat Hyvinkään, Järvenpään ja Keravan kaupungit sekä Mäntsälän, Nurmijärven, Pornaisten, Sipoon ja Tuusulan kunnat. Näiden lisäksi kehittämistyön toimijoita ovat myös alueelle sijoittuvat koulutuksen järjestäjät (Hyria, Keuda, Seurakuntaopisto, Työtehoseura ja Validia) sekä Uudenmaan TE -toimisto. (Vesterinen 2015, 3.)

5 TUTKIMUKSEN TAVOITE, TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Kokemustemme mukaan kuntien olisi hyvä panostaa erityisen tuen tarpeessa olevien lasten ja nuorten ohjausprosesseihin. Kunnat tarvitsevat tietoa ja arviota tämänhetkisestä palvelurakenteestaan nuorten palveluiden käyttäjien näkökulmasta. Tutkimuskysymyksillä pyrimme saamaan vastauksia erityisen tuen tarpeen ja nuorisotakuun alaisen toiminnan yhteydestä, tuomaan esille erityisen tuen tarpeessa olevan nuoren ohjauksen heikkoudet ja vahvuudet sekä kysymysten kautta löytää kehittämisehdotuksia kuntien palvelurakenteisiin ja toimintaan nuoren ohjauksen osalta. Palvelurakenteiden osalta pyrimme saamaan tietoa varsinkin perusopetuksen ja toisen asteen nivelvaiheen kehittämistarpeista nuorisotakuun alaisen toiminnan asiakkaiden näkökulmasta.

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli kartoittaa Sipoon ja Nurmijärven kunnan nuorisotakuun alaisen toiminnan asiakkaiden taustoja ja oppimiseen liittyviä erityisen tuen tarpeita, tarkastella perusopetuksen nivelvaiheen sujuvuutta sekä kuntien ja koulujen palvelurakennetta. Opinnäytetyön tavoitteena on tuoda työelämän yhteistyökumppaneille tietoa palvelujärjestelmän mahdollisista kehittämistarpeista sekä hyvistä käytänteistä.

Opinnäytetyömme tutkimuskysymykset ovat:

- Kuinka moni kyselyyn vastanneista on ollut opintojen aikana erityisen tuen tarpeessa opintojen aikana?
- Mistä nuorten mielestä rakentuu onnistunut tuki?
- Miten paljon ja minkälaista lisätukea nuoret toivoisivat lisää ja missä vaiheessa opintoja?
- Miten nuorten näkökulmasta oppilaita voisi parhaiten auttaa perusopetuksen ja toisen asteen nivelvaiheessa?

6 TYÖELÄMÄN YHTEISTYÖKUMPPANIT

Opinnäytetyömme yhteistyökumppaneita olivat Sipoon ja Nurmijärven kuntien nuorisotakuun alaisen toiminnan toteuttamisesta vastaavia henkilöitä. Yhteistyö työelämän kumppaneiden kanssa aloitettiin jo suunnitteluvaiheessa, jolloin oli mahdollista huomioida toiveet myös työelämän näkökulmasta prosessin etene-
misen osalta. Jaoin yhteistyön siten, että toinen toimi yhteyshenkilönä Si-
pooseen ja toinen Nurmijärvelle. Työelämän yhteistyökumppanit osallistuivat
kyselylomakkeen kehittämissä vaiheissa kommentointiin, kyselyn toteuttamisen ide-
ointiin ja vastausten keräämiseen.

Sipoossa nuorisotakuun toteutumista seurataan kuukausittain Nuorisotakuu -
työryhmässä. Lisäksi Sipoossa kokoontuu säännöllisesti lainmukainen nuorten
ohjaus- ja palveluverkosto, joka seuraa sipoolaisten nuorten tilannetta tilastolu-
kujen ja palvelujen toteuttamisen näkökulmasta. Lukion lisäksi Sipoon kunnan
alueella peruskoulun jälkeiset kouluttautumismahdollisuudet rajoittuvat Keudan
yhden yksikön toimintaan, jossa on mahdollista opiskella merkonomiksi, auto-
maatioasentajaksi, sähköasentajaksi tai datanomiksi. Kaksikielisenä kuntana
sipoolaisten kouluttautuminen hajautuu eri paikkakunnille Uudenmaan alueella.
Esimerkiksi ruotsinkielisiin oppilaitoksiin nuoret hakeutuvat toiselle paikkakun-
nalle suorittamaan ammatillisia tutkintoja. (Vesterinen 2015, 47 – 48.)

Nurmijärvellä ehkäisevän työn poikkihallinnollinen ohjausryhmä ohjaa Nurmijär-
ven taajamien (Klaukkala, Kirkonkylä, Rajamäki) monialaisia työryhmiä. Tämä
kokonaisuus seuraa kuukausittain nuorisotakuun toteutumista. Nurmijärvellä
PopUp nuorisotaseman kehittäminen on käynnistynyt ja tavoite on, että PopUp-
nuorisotasema toimisi monialaisena kokonaisuutena myös ohjaamo toiminnan
näkökulmasta. (Vesterinen 2015, 38.) Kahden lukion ja kahden yksityisen lukion
lisäksi Nurmijärvellä on mahdollisuus opiskeluun Nurmijärven ammattiopistossa,
sekä Rajamäellä sijaitsevassa työtehosteuran toimipisteessä. Koulutustarjonta
sisältää useita vaihtoehtoja. (Nurmijärven kunta. Opetus ja koulutus i.a.).

Nurmijärven kunnassa on tehty kehittämistyötä lasten ja nuorten hyvinvoinnin
eteen jo vuosia. Nurmijärvellä on lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma vuo-

sille 2014 - 2016. Tämä palvelee myös Nurmijärven kunnan strategian toteuttamista ja on yhteydessä koko kunnan kattavaan hyvinvointityöhön. Suunnitelmaa ohjaavia periaatteita ovat osallisuuden toteutuminen, varhainen puuttuminen, tuen vieminen kasvuympäristöön ja toimivien, sekä oikea-aikaisten palveluiden turvaaminen. (Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2014, 4 – 6.)

7 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Toteutimme opinnäytetyöhömmme liittyvän kyselyn kahdessa eri kunnassa. Päädyimme toteuttamaan tutkimuksen paperisella kyselylomakkeella, koska arvelimme sen palvelevan parhaiten tutkimusprosessiamme. Ennen opinnäytetyön toteuttamista haimme tutkimusluvan Nurmijärven kunnan sivistystoimen nuorisopäälliköltä ja Sipoon kunnan sivistystoimen johtajalta. Sen lisäksi teimme sopimuksen opinnäytetyön toteuttamisesta työelämän yhteistyökumppaneiden ja Diakonia -ammattikorkeakoulun kanssa. Jaoimme kyselylomakkeita Nurmijärvelle ja Sipooseen kyselyä toteuttaville asiakasvastaaville. Lomakkeita ei numeroitu vaan niitä sai tarvittaessa lisää joko pyytämällä tai itse kopioimalla. Saimme vastauksia takaisin yhteensä 35 lomakkeella (n = 35). Käsittelimme saadun aineiston sekä kokonaisuutena että kuntakohtaisesti.

Nuorisotakuun alaisen toiminnan asiakkaat ovat usein syrjäytymisvaarassa tai syrjäytyneiksi luokiteltavia. Jotta saisimme mahdollisimman luotettavan aineiston, toteutimme tutkimuksen siten, että nuori voi valita täyttääkö hän kyselyn itse vai asiakasvastaavan eli nuoren oman työntekijän haastattelemana. Nurmijärvellä viisi asiakasta kahdeksasta oli täyttänyt lomakkeen itse. Sipoossa kohderyhmään kuului myös ruotsinkielisiä asiakkaita. Konsultoituamme asiakasvastaavia totesimme, että tukena oleva kaksikielinen työntekijä voisi tarvittaessa auttaa lomakkeen täyttämässä. Tämän vuoksi lomaketta ei käännetty ruotsiksi. Käytimme opinnäytetyössämme tutkijatriangulaatiota eli aineistoa keräsi usea haastattelija (Vilkkä 2005, 53 – 54).

Opinnäytetyössämme ei pyydetty tai käytetty henkilötietoja eikä mitään tietoja, joita voisi henkilöidä. Aineisto käsiteltiin luottamuksellisesti salasanoin suojatulla tietokoneella. Kyselyaineisto hävitetään asianmukaisesti, kun opinnäytetyö on julkaistu. Opinnäytetyö julkaistaan Theseuksessa, kun se on ensin hyväksytty Diakonia-ammattikorkeakoulussa, joka kuuluu ihmistieteiden eettisiin periaatteisiin sitoutuneisiin organisaatioihin. Tulosten julkaisussa vastauksia ei yksilöidä siten, että yksittäisen vastaajan voisi tunnistaa. Tutkimus ei tuota suoranaista hyötyä tutkimukseen osallistuvalla. Se voi kuitenkin auttaa saamaan tietoa

mahdollisista tukitoimien tarpeista, jolloin tutkimukseen osallistumaton, samassa tilanteessa oleva voi saada hyödyn. Opinnäytetyön tuloksia ja tuotettua materiaalia voidaan hyödyntää myös muussa nuorisotakuun alaisessa toiminnassa, mutta aineisto ei ole hyödynnettävissä tutkimuksen julkaisun jälkeen. Tulokset raportoidaan ja niitä tulkitaan saatujen vastausten mukaisesti. Nämä asiat informoitiin vastaajalle kirjallisesti ja suullisesti.

7.1 Aineiston keruu

Teimme kyselylomakkeestamme kahden A4:n pituisen ja pyrimme mahdollisimman selkokieliseen kysymysten aseteluun. Luotettavuuden lisäämiseksi lomake tulostettiin kaksipuoleisena, jolloin välttyimme siltä, että yhteen nidotun lomakkeen toinen sivu katoaisi. Lomakkeen (LIITE 1) alkuun, ensimmäiselle sivulle, laitoimme kysymyksiä taustamuuttujista, opintoihin liittyviä valintakysymyksiä saadusta tuesta sekä tuen saannin riittävydestä. Lomakkeen toisella puolella oli avoimia kysymyksiä koskien sitä, keneltä nuori on kokenut saavansa parhaimman tuen, miksi tuki oli onnistunut ja missä vaiheessa opintoja vastaaja olisi toivonut lisätukea, jotta ammatillinen koulutus ei olisi keskeytynyt. Lomakkeen maksimipituutta määriteltäessä tuli huomioida muun muassa lukutaito sekä aihealueen ja aiheen merkitys vastaajalle. On ajateltava vastaajan lomakkeeseen käyttämää aikaa ja kuinka kauan vastaaja jaksaa keskittyä lomakkeeseen siinä vaadittavalla tavalla. Lomakkeen ollessa liian pitkä viimeisiin kysymyksiin vastataan ilman suurempaa pohdintaa jolloin tutkimuksen luotettavuus voi kärsiä. (Valli 2007, 104.)

Lomakkeen lisäksi vastaajalle annettiin saatekirje. Tavoitteenamme oli muotoilla saatekirje siten, että se on vastaajalle selkeästi ymmärrettävä, mahdolliset erityistarpeet huomioiden (LIITE 2). Saatekirjeessä kerrottiin tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuudesta ja tutkimuksen tarkoituksesta. Osallistujan oli mahdollista peruuttaa osallistumisensa tutkimukseen niin kauan kunnes analysointi on aloitettu, jolloin hänen vastauksensa ei ole enää tunnistettavissa. Kyselyn avulla nuorella oli mahdollisuus kertoa ”omin sanoin” mitä olisi toivonut tehtäväksi toisin ja näin ollen opinnäytetyöhömme sisältyi myös osallistava ote.

Koska me opinnäytetyön tekijät emme olleet vastaajien kanssa suorassa kontaktissa, oli kuntien kyselyn toteuttamiseen osallistuvien asiakasvastaavien ohjeistaminen tärkeää tutkimuksen onnistumiselle. Suullisen ohjeistuksen lisäksi teimme myös kirjallisen ohjeen työntekijöille kyselylomakkeen täyttämisen tueksi (LIITE 3). Työntekijöiden ohjeena oli käydä saatekirje läpi vastaajan kanssa ennen kyselylomakkeen täyttämistä. Suullisen työntekijöiden ohjeistuksen yhteydessä toimitimme työyhteisöihin palautuskansion tai kuoren, johon työntekijät keräsivät täytetyt kyselylomakkeet.

Tutkittavat arvioivat tutkimusta saatekirjeen perusteella. Saatekirje saattaa vaikuttaa koko tutkimuksen onnistumiseen, vaikka sitä harvoin mielletään osaksi tutkimusta ja sen arviointia. Saatekirjeessä olevan tekstin perusteella vastaaja arvioi tekeillä olevaa tutkimusta ja tekee päätöksen siihen osallistumisestaan. (Vilkkä 2005, 152.) Saatekirjeen tarkoitus on motivoida vastaaja osallistumaan kyselyyn ja kertoa tutkimuksen tausta. Se on muodoltaan kohtelias ja sen ei tule olla liian pitkä. (Heikkilä 2014, 59.) Siksi panostimme erityisesti saatekirjeen selkeyteen ja houkuttelevuuteen.

Vaikka kyselylomakkeet eivät sisältäneet yksilöitävissä olevia tietoja, pyydettiin ne säilyttämään lukitussa tilassa palautukseen asti. Koska meitä opinnäytetyöntekijöitä on kaksi, jaoinme työn siten, että toinen kävi Nurmijärvellä ja toinen Sipoossa ohjaamassa kyselyn toteutuksen henkilökunnalle. Tapaamiset työntekijöiden kanssa suoritettiin viikolla 19, toukokuussa 2016. Vastausten keräysajaksi määriteltiin työelämän toiveen mukaisesti viikot 20 – 22. Valittujen viikkojen jälkeen oli alkamassa kesälomakausi ja kyselyiden toteuttaminen silloin olisi ollut hankalampaa. Kyselylomakkeet noudimme henkilökohtaisesti toimipisteistä viikolla 23. Kyseessä on poikittaistutkimus eli aineisto kerättiin yhdessä ajankohdassa useilta vastaajilta (Vastamäki 2007, 126.) Tapaamisissa työntekijöiden kanssa kävimme läpi opinnäytetyötä, saatekirjeet ja kyselylomakkeen kokonaisuudessaan.

7.2 Kyselylomake

Kun halutaan tietää, mitä ihminen ajattelee asioista, on järkevää kysyä sitä häneltä itseltään (Tuomi & Sarajärvi 2009, 72). Tutkimuksen validiteetin kannalta on myös olennaista, että kyselylomakkeella selvitetään tutkimussuunnitelmassa esitettyä tutkimuskysymystä. Jokainen kysymys tuli siis miettiä tarkkaan ja pohdittua onko kyseessä olennainen kysymys tutkimuksen kannalta (Vilkka 2015, 107). Testasimme kyselylomakkeen viidellä henkilöllä, jotta pystyimme arvioimaan sen selkeyttä ja vastausvaihtoehtojen toimivuutta. Kohderyhmäksi valitsimme perusjoukkoa vastaavia henkilöitä (Vilkka 2015, 108).

Kysymysten olennaisuutta tutkimuksen kannalta arvioi yhdessä kanssamme työelämän yhteistyökumppanimme. Oli tärkeää selvittää, puuttuuko kyselystä jotain oleellista. Korjausehdotusten jälkeen tehtiin tarvittavat muutokset, jonka jälkeen lomake annettiin uudelleen ulkopuolisten arvioijien tarkasteltavaksi. Valitsimme testaaajiksi ystäviemme ja työyhteisömme kautta ikäluokkaan kuuluvia nuoria, joita emme itse suoranaisesti tunne. Tämän lisäksi pyysimme erityiskoulun rehtoria, nuorisopsykiatrian erikoislääkärinä, nuorisotyöntekijöitä ja psykologia tutustumaan lomakkeen sisältöön ja rakenteeseen ja kommentoimaan sitä. Saimme korjausehdotuksia muun muassa kysymysten asetteluun ja analysointitapaan liittyen. Kaikki korjausehdotukset huomioitiin lopullista lomaketta tehtäessä ja opinnäytetyöprosessin edetessä. Lomakehaastattelulle ominaista on, että tutkija on päättänyt ennalta ja harkitusti kysymysten muodon ja esittämisjärjestyksen. Tutkimustilanteessamme haastatteli valvoi vastaustilannetta tai kirjasi itse haastateltavan antamat vastaukset lomakkeeseen. (Vilkka 2005, 101.)

Kysymysten tekemisessä tuli olla huolellinen, koska ne luovat perustuksen tutkimuksen onnistumiselle. Kysymysten muoto aiheuttaa eniten virheitä tutkimustuloksiin, koska vastaaja ei välttämättä ajattele samalla tavalla kuin tutkija tarkoittaa, jolloin tulokset vääristyvät. Kysymykset eivät saa olla johdattelevia ja niiden tulee olla yksiselitteisiä. Kysymykset rakennetaan tutkimuksen tavoitteiden ja tutkimuskysymysten mukaisesti. (Valli 2007, 102.) Kyselylomakkeen ulkoasu on merkittävä osatekijä vastaajan päätöksenteolle kyselyyn vastaamisen

suhteen. Lomakkeen alkuun on kannattavaa sijoittaa kysymyksiä, jotka ovat vastaajalle helppoja. Tämän avulla saadaan vastaajan mielenkiinto tutkimusta kohtaan heräämään. Helpoiksi kysymyksiksi voidaan ajatella sellaisia, jotka sisältävät valmiit vastausvaihtoehdot. Kysymysten looginen eteneminen, aiheittain ryhmittely, sekä kontrollikysymykset ovat muun muassa hyvän tutkimuslomakkeen tunnusmerkkejä. Arkojen aihealueiden kysymykset on sijoitettu vasta helppojen kysymysten jälkeen. Lomake ei saa myöskään olla liian pitkä ja vastaajan on koettava, että juuri hänen vastauksensa ovat tärkeitä. (Valli 2007, 103 ; Heikkilä 2014, 46 – 47.)

Opinnäytetyömme on laadullinen, vaikka kyselyä menetelmänä onkin yleisesti käytetty määrällisissä tutkimuksissa. Kyselylomakkeemme avoimeen osioon vastattiin vapaamuotoisesti. Sanalliset vastaukset ovat työläämpiä käsitellä, mutta voivat joissain tilanteissa toimia suljettuja valintavaihtoehtoja paremmin. Välttämättömiä avoimet osiot ovat silloin kun vaihtoehtoja ei haluta tai voida luetella. (Vehkalahti 2008, 24 – 25.) Päädyimme laittamaan kyselylomakkeeseen avoimet osiot koskien parhaimman tuen antajaa ja tuen onnistumisen arviointia. Lisäksi tiedustelimme nuoren omaa arviota lisätuen tarpeesta ja ajatuksia siitä, miten toista nuorta voisi auttaa, mikäli hän tarvitsisi apua opintojensa nivelvaiheessa. Halusimme saada nuorten oman äänen kuuluviin ja siksi emme laittaneet valmiita vastausvaihtoehtoja. Valmiilla vaihtoehdoilla olisimme saattaneet rajata vastauksia ja nuorten omat ideat eivät olisi tulleet kuulluksi toivomallamme tavalla. Avoimia kysymyksiä oli lomakkeessa neljä.

7.3 Aineiston analyysi

Aineistolähtöisessä sisällön analyysissä lähdetään liikkeelle siitä, että päätetään tutkimusaineiston keräämisen jälkeen, mistä toiminnan logiikkaa tai tyypillistä kertomusta lähdetään etsimään. Tämän jälkeen aloitetaan tutkimusaineiston pelkistäminen eli tutkimusaineistoa karsitaan tutkimusongelman kannalta epäolennaisesta informaatiosta. Tätä tiivistämistä ohjaa tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset. (Vilkkä 2005, 140.)

Laadullisessa tutkimuksessa aineiston analyysi on luonteeltaan analyttistä, jolla tarkoitetaan aineiston luokittelua ja jäsentämistä eri teema-alueisiin. Koodausrunгон sekä teema-alueiden erittely ja sisäinen jäsenitys asettuvat käytännössä lopulliseen muotoonsa vähitellen, useiden eri analysointivaiheiden jälkeen. (Kiviniemi 2010, 80.) Luokittelu edustaa laadullista mittaustasoa (Vehkalahti 2008, 27). Aineisto jäsenetään valitsemalla aineiston luokittelun aikana aineiston antamien vihjeiden mukaan koodit eli luokat, joihin aineisto luokitellaan. Näin voimme analysoida vastauksia niiden eri ominaisuuksien ja ulottuvuuksien havaitsemiseksi. Näitä ominaisuuksia ja ulottuvuuksia käytetään vertailujen tekemisen pohjana. Vertailujen pohjalta voi luoda käsitteitä, luokituksia ja tyyppejä. (Rantala 2010, 113 – 114.) Erilaisten koodausten tekeminen on yksi mahdollisuus kvalitatiivisen aineiston määrälliseen analyysiin ja tuottaa aineistoa kuvaavia käsitteitä (Eskola & Suoranta 2008, 169). Esimerkiksi sukupuoleen liittyvät kysymykset ovat luokitteluasteikon taseisia muuttujia, joita ei voi laittaa arvojärjestykseen, eikä sen perusteella voida suorittaa laskutoimituksia (Heikkilä 2014, 81).

Jaoimme saadun aineiston ensin kuntakohtaisesti eli Sipoon ja Nurmijärven vastaukset käsiteltiin erikseen. Molemmat opinnäytetyön tekijät analysoivat itsellään olevan aineiston syöttämällä lomakkeiden tiedot Google Forms -ohjelmiston avulla luomaamme lomakepohjaan. Ensimmäisen analysoinnin jälkeen vaihdoimme aineistot ja tulokset, jonka jälkeen teimme ristiin tarkastuksen. Tarkoituksena oli tällä menettelyllä lisätä tutkimuksen luotettavuutta ja samalla havaita ja korjata mahdolliset käsittelyvirheet. Tässä vaiheessa keskustelimme myös joistakin vastauksista, jotta tulkitsimme ne samalla tavalla. Kuntakohtaisten analysointien jälkeen tulokset yhdistettiin kokonaisuudeksi.

Tutkimusaineiston analysoimme laadullisesti, mutta osittain määrällisiä analysointimenetelmiä käyttäen. Analyysin tarkoituksena oli kuvailla tutkittavaa ilmiötä. Analysoimme tausta- ja monivalintakysymykset Google Forms - työkalua ja Microsoft Excel - ohjelmaa apuna käyttäen. Monivalintakysymysten vaihtoehtoja käytettiin apuna myös myöhemmässä aineiston luokitteluissa. Monivalintakysymykset vastasivat kysymyksiin saadusta erityisestä tuesta ja tuen riittävyydestä.

Avoimilla kysymyksillä kartoitimme nuorten kokemuksia parhaimmasta annetusta tuesta, onnistuneen tuen elementeistä, lisätuen tarpeesta ja sitä, miten nuorta voisi parhaiten auttaa perusopetuksen ja toisen asteen nivelvaiheessa, kun hänellä on vaikeuksia siirtymisessä. Kaikki avointen kysymysten vastaukset luokiteltiin kysymyksittäin ja taulukoitiin analysointia sekä teemoittelua varten. Kirjoitimme avointen kysymysten vastaukset ensin samanlaisina kuin ne olivat lomakkeissa ja sen jälkeen pelkistimme vastauksia poimimalla tekstistä oleellimmat asiat analysointia eli tekstin luokittelua helpottavaan muotoon. Vastaus-ten määrä avoimiin kysymyksiin vaihteli 27 ja 32 vastauksen välillä, mutta sama vastaaja oli saattanut vastata useampia eri vaihtoehtoja vastauksissaan, jotka luokiteltiin erikseen. Luokittelun jälkeen kokosimme eri kysymysten luokista kolme eri teemaa; Psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tukeminen, koulunkäynnin tukeminen, sekä oppimisympäristö ja menetelmät. Hyödynsimme teemoja johtopäätösten tukena. Analyysin ja tulkinnan lisäksi mukaan tuotiin yhteydet opinnäytetyössä esitelyihin teorioihin ja aikaisempiin tutkimuksiin (Eskola 2010, 197).

Kun olimme analysoineet avointen kysymysten aineiston luokittelemalla, kokosimme luokista kolme teemaa, jotka ovat psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tukeminen, koulunkäynnin tukeminen sekä oppimisympäristö ja menetelmät. Nämä teemat sisältävät lähes kaikki avointen kysymysten analysoinnin tuloksena syntyneet luokat. Vain kysymysten luokat ”muut” ja ”ei tarvetta” jäivät näiden teemojen ulkopuolelle. Lisäksi päädyimme jättämään ensimmäisen avoimen kysymyksen, joka koski parhaimman tuen antanutta tahoa, teemoittelun ulkopuolelle, koska se selkeästi oli yhteydessä edelliseen monivalintakysymykseen ja luokitellut vastaukset sisälsivät lähinnä listan eri tukea antaneista tahoista.

7.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksen kaikkien vaiheiden tarkka selostus kohentaa tutkimuksen luotettavuutta (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2009, 232). Tutkimuksen tuottaman tiedon

luotettavuus perustuu ensisijaisesti tutkimusmenetelmien hallintaan ja edellyttää myös tutkijalta rehellisyyttä (Pietarinen 2002, 65). Ihmisten kunnioittaminen, tasa-arvoinen vuorovaikutus ja oikeudenmukaisuuden korostaminen ovat tutkimus- ja kehittämistoiminnan eettisten ratkaisujen tavoitteena. Eettisyyttä on myös kriittinen asennoituminen vallitsevia käytäntöjä ja tietoa kohtaan. (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010, 11.) Sama asiakaskunta yhdistää usein lukuisia ammatillisia toimijoita ja moniammatillinen verkostotyö edellyttää monenlaista ammatillista asiantuntijuutta (Juujärvi, Myyry & Pessa 2007, 9).

Mittauksen luotettavuudessa erotetaan kaksi perustetta, jotka ovat validiteetti ja reliabiliteetti. Validiteetti eli pätevyys kertoo, mitataanko sitä mitä piti ja reliabiliteetti eli luotettavuus tai toistettavuus kertoo, miten tarkasti mitataan. Validiteetti on tutkimuksen mittauksen kannalta ensisijaista, sillä jos ei mitata oikeaa asiaa, ei reliabiliteetillä ole mitään merkitystä. (Vehkalahti 2008, 40 – 41.) Kun tutkija ei itse ole paikalla, kyselyn onnistumisen kannalta tärkeää on tutkimuksen vastausohje. Ohjeet tulee esittää kaikille vastaajille samassa muodossa ja hyvinkin tarkat vastausohjeet ovat tarpeellisia. Vastausohjeiden tulisi kuitenkin olla lyhyet ja napakat. (Valli 2007, 108.) Tutkimuksen luotettavuuden kannalta on tärkeää, että otos on riittävän suuri ja vastausprosentti korkea (Heikkilä 2014, 178). Kriittisyys on tieteelliselle ajattelulle oleellista. Se tarkoittaa, että tutkimustuloksia ei yleistetä perusteettomasti, vaan pyritään arvioimaan ne ehdot, missä olosuhteissa tuloksia voidaan pitää pätevinä. (Helakorpi 1999, 73.) Lomakekysymysten muotoilussa on usein ongelmana, että ne peilaavat kysymysten tasolla tutkijan käsityksiä tutkittavasta asiasta. Lomakehaastattelussa kysymysten ymmärtäminen on varmistettava etukäteen ennen lomakkeiden jättämistä vastattaviksi. (Vilkkä 2005, 105.)

Valitsimme kyseisen tutkimusaiheen, koska sen esiin tuominen syrjäytymisuhan alla olevien nuorten näkökulmasta on eettisesti oikein ja se on Diakonia ammattikorkeakoulun toimintaa ohjaaviin arvoihin pohjautuva. Pyrimme kohottamaan tutkimuksemme luotettavuutta mahdollisimman tarkalla selostuksella tutkimuksen eri vaiheista. Pyrimme myös avoimuuteen ja läpinäkyvyyteen koko opinnäytetyön prosessin ajan työelämän yhteistyökumppaneiden kanssa.

Sipoossa työntekijät ohjeistettiin pääosin yksittäin, koska yhteisen tilaisuuden järjestäminen kaikille tutkimukseen osallistuville asiakasvastaaville oli haastavaa. Henkilökohtaisissa tapaamisissa asiakasvastaavat saivat lomakkeet, ohjeet työntekijälle kirjallisena sekä ohjeet vastaajalle kirjallisena. Ohjeet myös pääperiaatteissaan käytiin tapaamisessa läpi ennen kyselyn toteuttamista. Nurmijärvellä ohjeistus annettiin siten että kaikki kolme asiakasvastaavaa olivat samaan aikaan paikalla. Saatekirjeet ja kyselylomake käytiin yhdessä läpi samalla keskustellen. Vastauksia analysoidessamme huomasimme, että vastaajat eivät avointen kysymysten osalta aina vastanneet antamaamme kysymykseen ja antoivat myös useita eri vastausvaihtoehtoja vaikka kysyimme vain yhtä. Olimme mielestämme ohjeistaneet kyselyn toteuttavat työntekijät mahdollisimman tarkasti, mutta ilmeisesti kyselylomakkeen täyttäminen tapahtui kuitenkin useiden vastaajien osalta itsenäisesti. Myös vastaajien suuri erityisen tuen tarve saattoi vaikuttaa avointen kysymysten osalta kysymysten ymmärtämiseen.

Aineiston riittävyttä kuvaa tässä opinnäytetyössä se, että opinnäytetyölle asetetut tavoitteet saavutettiin ja asetettuihin tutkimuskysymyksiin saatiin vastaukset. Vastaukset on kerätty kunnissa ennalta määriteltynä ajankohtana, jolloin vastaajia ei valikoitu etukäteen vaan he olivat tutkimukseen osallistuvien työntekijöiden tapaamia asiakkaita kyselyn toteuttamisen aikaan. Vastaajien erilaiset taustat ja kokemukset antavat näkemyksen siitä, minkälaisia ajatuksia ainakin osalla nuorisotakuun alaisen toiminnan asiakkailla on. Huomioimme etukäteen, että omat ennakkokäsityksemme olisivat saattaneet ohjata aineiston tarkastelua. Tämän vuoksi keskustelimme aiheesta jo ennen aineiston analysointia. Teimme aineistolle ristiin tarkastuksen ja opinnäytetyötä on opponoitu koko prosessin ajan.

8 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Kyselytutkimukseemme osallistui yhteensä 35 nuorisotakuun alaisen toiminnan asiakasta. Kahdeksan vastaajaa ilmoitti kotikunnakseen Nurmijärven, 27 vastaajaa asui Sipoossa. Kaikki vastaajat eivät olleet vastanneet kaikkiin kysymyksiin, joten kysymysten vastausmäärä vaihtelee jonkin verran. Lisäksi koulutukseen ja tähänhetkiseen statukseen liittyvissä kysymyksissä samalla vastaajalla saattoi olla useampia vaihtoehtoja valittuna (esim. työssä käyvä opiskelija). Kaikki vastaajat eivät vastanneet myöskään kaikkiin taustakysymyksiin. Nämä edellä mainitut lomakkeet otettiin kuitenkin mukaan analysointiin, koska mielestämme kaikkien saamiemme vastausten analysointi oli tärkeää tutkimusjoukon ollessa melko pieni ja vastaajien kokonaismäärää olisi laskenut merkittävästi. Niissä lomakkeissa, joissa oli jätetty jokin kohta vastaamatta, oli usein kuitenkin kattavat vastaukset useissa muissa lomakkeen kysymyksissä. Näin pyrimme myös varmistamaan, että vastanneiden nuorten ääni tulisi kuulluksi.

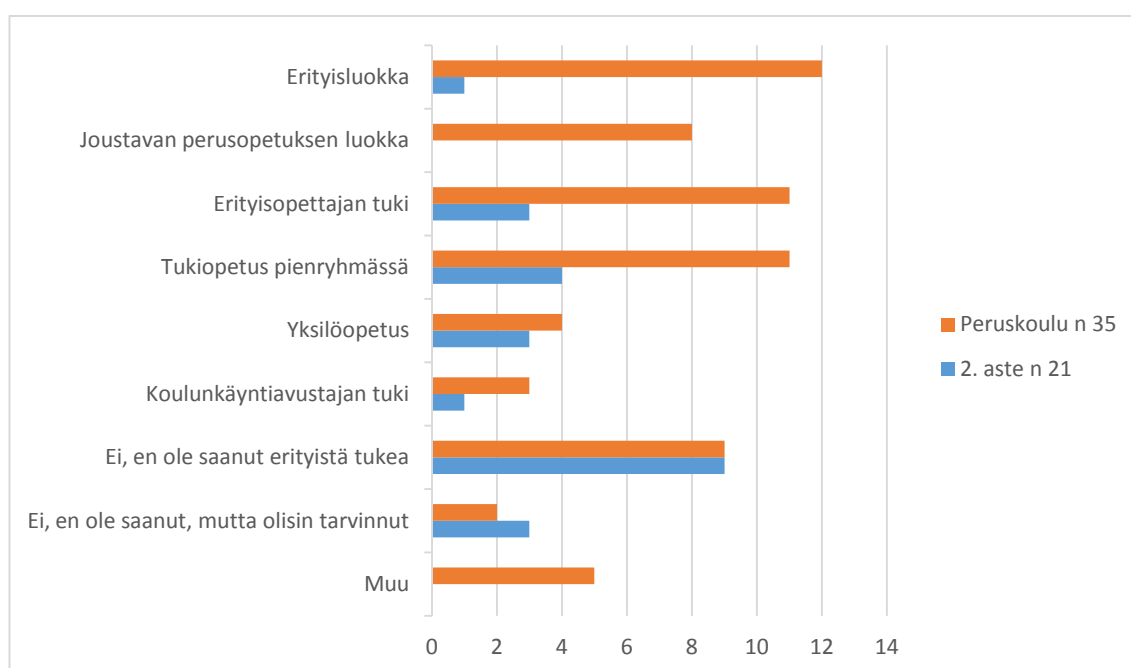
Vastaajista (n=35) 23 oli miehiä ja 12 naisia. Vastaajat olivat 18 – 27 -vuotiaita. Suurin ikäluokka oli vuonna 1995 - syntyneet (yhdeksän vastaajaa). 20 vastaajista oli syntynyt vuosien 1993 – 1995 välillä. Yksi vastaaja oli jättänyt syntymävuoden ilmoittamatta lomakkeessaan. Suurin osa vastaajista oli kyselyn täyttämisen aikaan työttömänä (20). Työsuhteessa olevia vastaajista ilmoitti olevansa kuusi vastaajaa ja opiskelijoita vastaajissa oli kahdeksan. Koulutustaustakseen 15 vastaajaa ilmoitti peruskoulun ja 14 ammattikoulun. Neljä vastaajaa ilmoitti 2. asteen opiskeluiden keskeytyneen. Kolme vastaajaa oli ilmoittanut useamman kuin yhden vaihtoehdon kysymykseen (peruskoulu ja 2. aste keskeytynyt).

8.1 Nuorten saama erityinen tuki ja saadun tuen riittävyys

Vastaajien saamaa erityistä tukea perusopetuksessa ja toisella asteella kysyttäessä (KUVIO1.) suurin osa peruskoulussa tukea saaneista vastaajista ilmoitti olleensa erityisluokalla (12 vastaajaa). Erityisopettajan tukea tai tukiopetusta oli saanut 11 vastaajaa. Yhdeksän vastaajaa ilmoitti, ettei ollut saanut erityistä tu-

kea ja kaksi vastaajaa ei ollut saanut tukea, mutta koki tarvinneensa sellaista. Viisi vastaajaa ilmoitti saaneensa muunlaista erityistä tukea, kuin lomakkeessa oli lueteltu. Näitä olivat pienluokka, pajakoulu, psykologin tuki ja kuraattorin tuki. Sipoossa eniten oli saatu erityisopettajan tukea tai oltu erityisluokalla (molemmissa yhdeksän vastausta). Nurmijärveläisistä vastaajista neljä ilmoitti, että oli saanut tukiopetusta ja kolme vastaajista oli saanut yksilöopetusta.

Kysyttäessä toisella asteella saatua erityistä tukea suurin osa vastanneista ilmoitti, ettei ollut saanut erityistä tukea 2. asteen opinnoissa (yhdeksän vastaajaa). Tukiopetusta pienryhmässä oli saanut neljä vastaajista. Sipoossa eniten oli saatu erityisopettajan tukea, Nurmijärvellä yksityisopetusta.

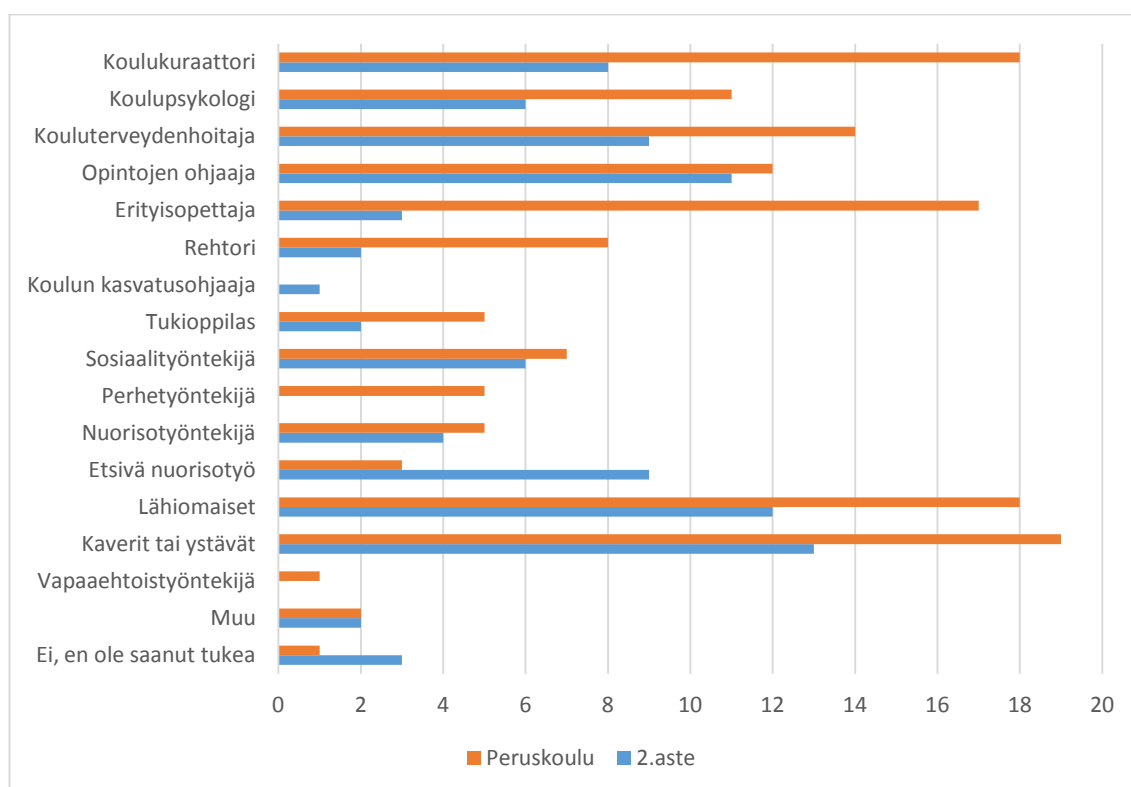

KUVIO 1. Nuorten saama erityinen tuki opintojen aikana

Eri tahoilta saatua tukea opinnoista selviytymiseen kysyttäessä saimme vastauksia 28 lomakkeella (KUVIO 2.). Peruskoulun aikana kavereilta tai ystäviltä ilmoitti saaneensa tukea 19 vastaajaa, joka oli eniten tukea antanut taho. Lähiomaisten antamaa tukea ilmoitti saaneensa 18 vastaajaa. Asiantuntijoista eniten tukea oli saatu koulukuraattorilta (18 vastausta) ja erityisopettajalta (17 vastausta). Muuna tukea antaneena tahona ilmoitti kaksi vastaajaa tukihenkilön

antaman tuen. Sipoossa eniten oli tukea antaneet vastaajille kaverit tai ystävät sekä erityisopettaja (13 vastausta). Toiseksi eniten tukea oli saatu koulukuraattorilta ja lähiomaisilta (12 vastausta). Nurmijärvellä vastaukset jakautuivat tasaisesti edellä mainittujen tahojen kesken ja asiantuntijoista eniten tukea oli antanut kouluterveydenhoitaja. Koulun kasvatusohjaajan tukea ei ollut kukaan vastaajista maininnut saaneensa perusopetuksen aikana.

Toisella asteella vastaajat olivat saaneet eniten tukea kavereilta tai ystäviltä (13 vastausta). Lähiomaiset olivat antaneet tukea 12 vastaajalle. Asiantuntijoista eniten tukea olivat antaneet opintojen ohjaaja (11 vastausta), etsivä nuorisotyö ja kouluterveydenhoitaja (yhdeksän vastausta molemmissa). Sipoolaiset vastaajat ilmoittivat saaneensa eniten tukea kavereilta tai ystäviltä. Nurmijärveläisille vastaajille eniten tukea oli 2. asteella antanut kouluterveydenhoitaja.

KUVIO 2. Tahot, joilta on saatu tukea opinnoista selviytymiseen (n=28)

Lisäksi vastaajia pyydettiin arvioimaan eri tahoilta saadun tuen riittävyyttä itselleen asteikolla 1-5. Arvio koski sekä perusopetuksen aikana saatua tukea, että

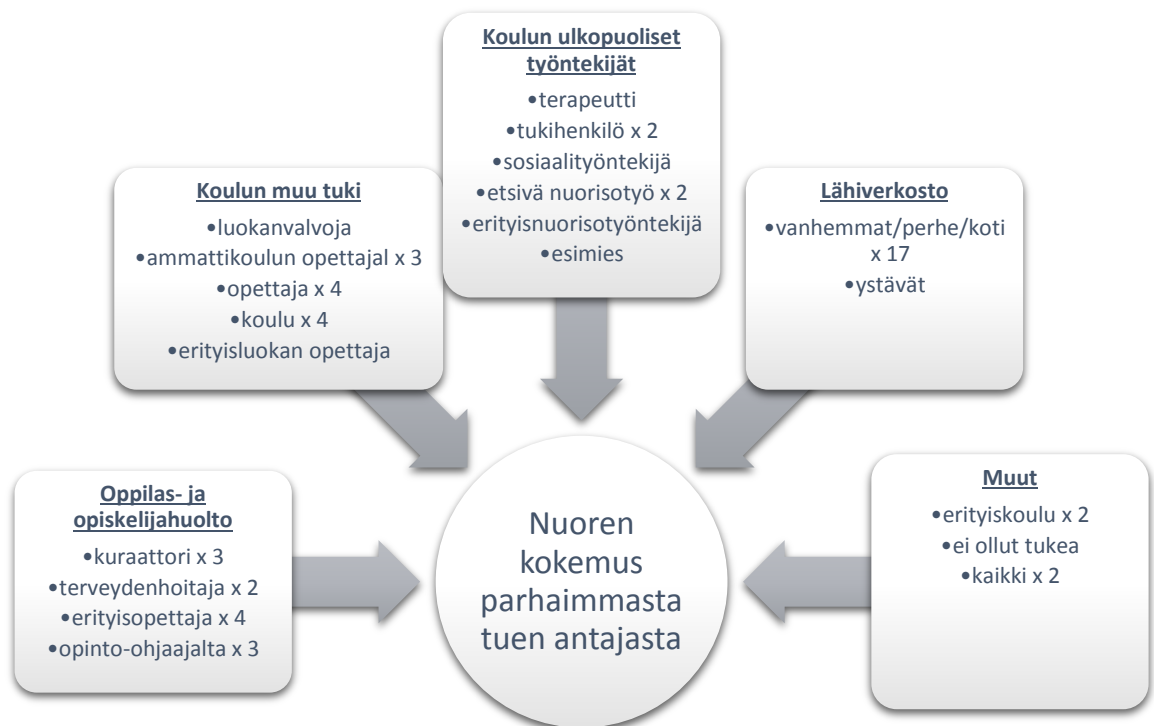
toisella asteella saatua tukea. Koulun oppilas- ja opiskelijahuollon osalta vastaajat kokivat saaneensa erityisopettajalta riittäväntä tukea (19 vastaajasta kahdeksan arvioi tuen riittävyyden olevan 5). Oppilashuollon henkilöstöstä tyytymättömmimpiä oltiin rehtorilta ja opintojen ohjaajalta saadun tuen riittävyyteen. Muilta oppilas- ja opiskelijahuollon työntekijöiltä (koulukuraattori, koulupsykologi, kouluterveydenhoitaja) saadun tuen riittävyyttä arvioitiin tasaisemmin.

Muiden, kuin koulussa työskentelevien asiantuntijoiden osalta vastaajat olivat tyytyväisimpiä nuorisotyöntekijöiden ja etsivän nuorisotyön antaman tuen riittävyyteen. Perhetyöntekijän antaman tuen riittävyys koettiin heikoimmaksi ja sosiaalityöntekijän osalta arviot tuen riittävyydestä jakaantuivat tasaisemmin. Läheisverkoston (lähiomaiset, kaverit tai ystävät) antama tuki koettiin pääsääntöisesti riittäväksi. Molempien osalta vastaukset painottuivat asteikolla 3 – 5 välille. Lähiomaisten antama tuki oli vastaajien mielestä riittävämpää kuin kavereiden ja ystävien. Kaksi vastaajaa oli ilmoittanut muuna tukea antaneena tahona tukihenkilön, jonka antama tuki koettiin riittäväksi.

8.2 Nuorten kokemus parhaimmasta tuesta

Ensimmäisen avoimen kysymyksen alkuun oli laitettu ohjeistus pohtia omien opintojen etenemistä peruskoulussa ja toisella asteella. Kysymyksessä vastaajia pyydettiin arvioimaan keneltä tai keiltä he olivat saaneet parhaimman tuen (kotoa, koulusta, muilta toimijoilta).

Vaikka kysyimme parhaimman tuen antajaa, oli monissa vastauksissa lueteltu useampia kuin yksi vaihtoehto. Luokittelimme vastaukset (n=32) viiteen eri luokkaan, jotka olivat oppilas- ja opiskelijahuolto, koulun muu tuki, koulun ulkopuoliset työntekijät, lähiverkosto ja muut. Luokittelun tuloksia ei teemoiteltu, sillä vastaukset sisälsivät pääasiassa tukea antaneita henkilöitä. Parhainta tukea vastaajille oli antanut lähiverkosto (18 vastausta). Toiseksi suurin luokka (13 vastausta) oli koulun muu tuki, joka sisälsi opettajien antaman tuen sekä yleisluontoisemman vastauksen ”koulusta”. Vastaukset on esitetty alla olevassa kuviossa (KUVIO 3.), jossa ilmenee myös luokiteltujen vastausten lukumäärä.

KUVIO 3. Nuoren kokemus parhaimmasta tuen antajasta (n=32)

8.3 Onnistuneen tuen elementit

Toiseen kysymykseen saimme vastauksia yhteensä 30 lomakkeella, joten viisi vastaajaa oli jättänyt vastaamatta kysymykseen. Kysyimme vastaajilta arviota siitä, miksi aikaisemmassa kysymyksessä mainittu parhain tuki oli onnistunutta. Monet vastaajat olivat luetelleet useita asioita kysymykseen.

Luokittelimme vastaukset neljään eri luokkaan, jotka olivat ilmapiiri ja ympäristö, tuen antajan ominaisuudet, avun antaminen ja toiveet sekä koulunkäynti ja oppimisvaikeudet. Luokat kuuluvat analyysin pohjalta muodostuneisiin kolmeen teemaan: Psykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tukeminen, Koulunkäynnin tukeminen, Oppimisympäristö ja menetelmät. Ilmapiiri ja ympäristö - luokka sisälsi pääasiassa vastauksia, joissa kuvailtiin rentoa, vapaata, rauhallista, rakentavaa sekä kannustavaa tukea. Tuen antajan ominaisuudet - luokkaan valituissa vastauksissa kuvailtiin tuen antajia ja heidän antamaansa tukea, joka oli mm.

kuunteleva, ymmärtävä, helppo lähestyä ja osaava. Vastaajat kuvasivat tuen antajan ominaisuuksia muun muassa helposti lähestyttävänä ja toivoivat avun olevan sellaista joka motivoisi heitä jaksamaan. Avun antaminen ja toiveet - luokan vastaukset sisälsivät erilaisia avun muotoja jaksamiseen ja koulunkäyntiin liittyen sekä halua nuoren pärjäämisestä ja onnistumisesta opinnoissa. Koulunkäynti ja oppimisvaikeudet – luokka sisälsi vastauksia mm. yksilöllisyyden huomioimiseen opetuksessa, opintojen suunnitteluun ja oppimisvaikeuksiin liittyen. Luokkaan muut oli luokiteltu aikaisempiin luokkiin sopimattomia vastauksia, jotka olivat selvästi yleisluontoisempia kuten esimerkiksi ”Motivaatiota elämään”.

Eniten vastauksia saimme kolmeen ensimmäiseen luokkaan (11 vastausta jokaiseen). Toiseksi suurin luokka (kahdeksan vastausta) oli koulunkäynti ja oppimisvaikeudet. Luokkaan muut (5 vastausta) luokittelimme toteamukset avun onnistumisesta kuten ’oon elossa’, ’se toimi’.

8.4 Lisätuen tarve

Kysyessämme minkälaista tukea nuori olisi omasta mielestään tarvinnut opinnoissaan lisää, saimme vastauksia yhteensä 27 lomakkeella. Kahdeksan vastaajaa oli jättänyt vastaamatta kysymykseen. Useissa vastauksissa oli mainittu useampia asioita, joita vastaaja olisi mielestään tarvinnut opintojensa aikana lisää. Yhteensä lomakkeissa oli kysymykseen 43 luokiteltavaa vastausta.

Luokittelimme vastaukset viiteen eri luokkaan, jotka olivat psykososiaalinen tuki, henkinen tuki ja ymmärrys, koulunkäynti ja oppimisvaikeuksien tunnistaminen, konkreettinen apu ja toiminta sekä ei tarvetta tai muut. Luokat sisältyvät kolmeen muodostuneeseen teemaan. Psykososiaalinen tuki - luokka sisältää vastaukset, joissa toivottiin lisätukea psykologilta, kuraattorilta, sosiaalitoimelta sekä päihdeongelmiin ja esiintymispelkoon. Henkinen tuki ja ymmärrys - luokassa oli vastauksia, joissa olisi toivottu mm. inhimillisyyttä, tsemppaamista, ymmärrystä ja useissa vastauksissa esiin tullutta kodin kannustusta ja ohjausta. Koulunkäynti ja oppimisvaikeudet - luokka sisälsi vastaukset, joissa vastaajat olisi-

vat toivoneet koulusta enemmän tukea. Näitä vastauksia olivat mm. oppimisvaikeuksiin huomion kiinnittäminen opetuksessa, aikaisempi reagointi ymmärtämättömyyteen ja pääsy aikaisemmin pienluokalle sekä ylivilkkauden ja keskittymisvaikeuksien huomioiminen opetuksessa. Konkreettinen apu ja toiminta – luokassa oli vastaukset, joissa vastaajat olisivat toivoneet selkeitä konkreettisia asioita kuten aikatauluttaminen, lukujärjestyksen keventäminen ja tehtävien avaaminen. Luokkaan 'ei tarvetta' ja 'muut' luokittelimme vastaukset, jotka eivät sopineet aikaisempiin luokkiin, kuten "liikaa meteliä öisin" ja "koulu meni hyvin, asuminen ei" sekä viisi vastausta, joissa ilmoitettiin ettei lisätukea olisi tarvittu.

Valtaosa vastaajista koki, että olisivat tarvinneet enemmän apua ja nopeammin oppimisvaikeuksien tunnistamiseen (11 luokiteltua vastausta). Yhdeksän vastausta luokittelimme henkisen tuen ja ymmärryksen luokkaan. Näistä yhdeksästä vastauksesta neljä koski toivetta, että kotoa olisi saatu lisätukea ja panostusta opintoihin ja jaksamiseen. Psykososiaalinen tuki ja konkreettinen apu koettiin myös tärkeäksi (seitsemän vastausta kummassakin).

8.5 Paras tapa auttaa

Kysyessämme, miten nuorta voisi auttaa parhaiten toiselle asteelle siirtymisessä kun hänellä on siinä vaikeuksia, saimme vastauksia yhteensä 28 lomakkeella. Seitsemän vastaajaa oli jättänyt vastaamatta kysymykseen. Luokittelimme vastaukset kuuteen eri luokkaan, jotka olivat psykososiaalinen tuki, henkinen tuki ja ymmärrys, koulun ja lähipiirin antama tuki, konkreettinen tuki, nivelvaiheen tuki, muu. Nämä luokat sisältyvät muodostuneisiin teemoihin.

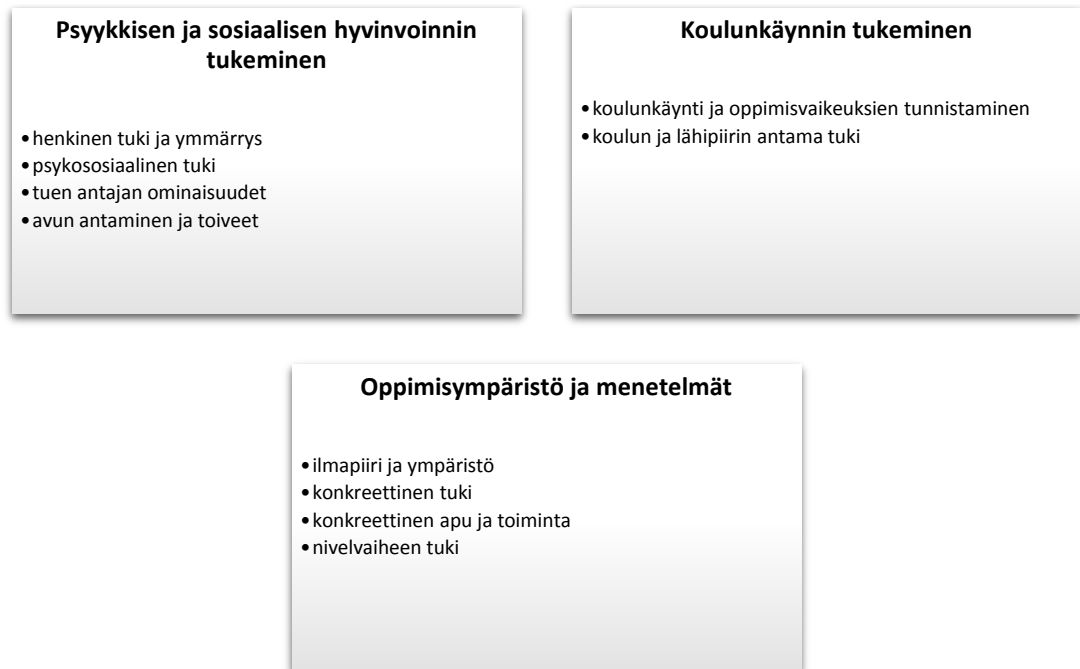
Psykososiaalinen tuki - luokka sisälsi vastaukset, joissa painotettiin tutustumista, keskusteltua, yksilöllistä huomioimista, sosiaalisten tilanteiden ohjausta ja apua ongelmassa. Henkinen tuki ja ymmärrys - luokassa oli vastauksia mm. inhimillisyyteen, ajan ja avun antamiseen, kuunteluun ja läsnäoloon liittyen. Koulun ja lähipiirin antama tuki - luokka sisälsi selvästi eri tuen antajiin liittyviä vastauksia kuten läheisten tuki, kaikki lähtee kotoa, opot, opettajat ja ammatinvalintapsykologi. Konkreettisen tuen luokkaan luokittelimme selvästi konkreettisia

ehdotuksia kuten tehtäviin patistaminen, tavoitteiden asettaminen, opetus tekemällä eikä kirjoista, tietoa päihteistä ja huomion kiinnittäminen elämäntapoihin. Nivelvaiheen tuki - luokassa oli vastauksia, jotka selvästi liittyivät nivelvaiheeseen. Näitä vastauksia olivat mm. miettimisaika, johon viitattiin useammassa vastauksessa yhdistettynä 10 – luokkaan tai työpajajaksoon, testien tekeminen, ammatteihin tutustuminen ja opiskelijahuoltoon tutustuminen opintojen alkuvaiheessa. Luokkaan muut valikoituivat vastaukset, jotka eivät sopineet aikaisempiin luokkiin kuten ”antaa elämän kouluttaa” ja ”voittaa lotossa ni ei tarvii siirtyä mihinkää”.

Valtaosa vastaajista koki että tukea olisi hyvä antaa nivelvaiheeseen muunmuassa antamalla vaihtoehtoja ja miettimisaikaa ennen toiselle asteelle siirtymistä (11 vastaajaa). Lisäksi konkreettisen tuen antaminen ja psykososiaalisen tuen saaminen koettiin tärkeäksi (molemmissa yhdeksän vastausta). Kolmanneksi suurimmaksi luokaksi tässä kysymyksessä nousi henkinen tuki ja ymmärrys (kahdeksan vastausta). Koulun ja lähipiirin tuki koettiin myös tärkeäksi (kuusi vastausta).

8.6 Kyselyaineiston teemat

Tulosten yhteenvetona kokosimme kolme teemaa (KUVIO 4). Teemat sisältävät lähes kaikki avointen kysymysten analysoinnin tuloksena syntyneet luokat. Avointen kysymysten luokat ”muut” ja ”ei tarvetta” jäivät näiden teemojen ulkopuolelle, koska ne eivät antaneet vastauksia tutkimuskysymyksiimme ja olivat sisällöltään hyvin vaihtelevia. Nämä kolme teemaa ovat psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tukeminen, koulunkäynnin tukeminen sekä oppimisympäristö ja menetelmät. Nämä teemat toimivat tutkimuksemme luokittelun yhteenvetona ja kokoavat vastausten analysoinnin tuloksena syntyneet luokat kolmeen isompaan aihepiiriin.

KUVIO 4. Kyselyaineiston teemat ja niiden sisältämät luokat

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Teimme opinnäytetyömme kyselyn nuorisotakuun alaisen toiminnan asiakkaille. Kyselyn ohjeistuksessa emme toivoneet erityisesti vastauksia miltään tietyltä asiakasryhmältä vaan tarkoituksena oli, että asiakasvastaavat pyytävät kaikkia alle 29 - vuotiaita asiakkaitaan osallistumaan tutkimukseen. Kyselymme tuloksista päätellen vastaajat olivat pääosin 20 – 23 - vuotiaita miehiä, työttömiä ja vailla peruskoulun jälkeistä tutkintoa. Vastaajista suurin osa oli saanut perusopetuksen aikana erityistä tukea. Selvästi vähemmän vastaajat olivat saaneet erityistä tukea toisella asteella. Vastaajista (n 35) 24 oli ollut erityisentuen tarpeessa opintojensa aikana.

Peruskoulun aikana tukea oli saatu opintoihin monilta eri tahoilta. Oppilashuollon, koulun muiden toimijoiden, kavereiden kuin lähiomaistenkin tukea oli saatu laajasti. Toisen asteen opintojen aikana eri tahojen antama tuki väheni merkittävästi. Kavereilta ja ystäviltä sekä lähiomaisilta saatu tuki opintoihin oli selvästi yleisempää kuin koulun oppilas- tai opiskelijahuollon tai muun verkoston antama tuki sekä perusopetuksessa että toisella asteella. Lähiverkoston antama tuki koettiin riittäväksi ja varsinkin lähiomaisten tuen riittävyyteen oltiin tyytyväisiä. Myös erityisopettajan antama tuki koettiin pääasiassa riittäväksi. Koulun ulkopuolisista työntekijöistä riittäväntä tukea olivat vastaajille antaneet nuorisotyöntekijät ja etsivä nuorisotyö. Myös parhaimpana tuen antajana lähiverkosto (kaverit, ystävät, lähiomaiset) nousi vastauksissa esille ennen muita toimijoita.

Tuen onnistumiseen vaikutti vastaajien mukaan ilmapiiri ja ympäristö mm. rauhallisella, vapaalla, rakentavalla ja kannustavalla tuella. Tuen antajan ominaisuuksina tuen onnistumiseen vaikuttivat muun muassa se, että tuen antaja oli kuunteleva, ymmärtävä, helposti lähestyttävä ja asiansa osaava. Lisäksi onnistunut tuki sisälsi eri avun muotoja jaksamiseen ja koulunkäyntiin liittyen ja tuen antajan toivetta nuoren onnistumisesta opinnoissa. Myös yksilöllisyyden huomioiminen opetuksessa, opintojen suunnittelussa ja oppimisvaikeuksien huomioidmisessa vaikutti tuen onnistumiseen vastaajien mukaan positiivisesti, mutta vähemmän kuin aikaisemmat esitellyt vaihtoehdot.

Oppimishäiriöt ja heikko koulumenestys voivat olla mielenterveyshäiriöiden riskitekijä ja toisaalta mielenterveyden häiriöt vaikuttavat oppimiseen ja koulunkäyntiin vaikeuttaen niitä. Näistä syistä opintojen aikana tulisi laajasti tukea lasta ja nuorta, jolla todetaan joko mielenterveyteen tai oppimiseen liittyviä ongelmia. Suurin osa vastaajista koki, että olisi tarvinnut enemmän ja nopeampaa apua oppimisvaikeuksien tunnistamiseen kysyttäessä lisätuen tarvetta opintojen aikana. Myös henkistä tukea, inhimillisyyttä, tsemppaamista, ymmärrystä ja kodin kannustusta ja ohjausta olisi toivottu lisää. Psykologin, kuraattorin ja sosiaalitoimen tukea olisi myös toivottu enemmän konkreettisten keinojen ohella.

Nuorten oma osallisuus omien valintojen tekemiseen nivelvaiheessa on tärkeää, mutta sen lisäksi nuori tarvitsee ohjausta. Kun tavoitteena on erityistä tukea tarvitsevan oppilaan siirtyminen perusopetuksesta ammatilliseen koulutukseen mahdollisimman joustavasti ja opiskelijan edellytysten mukaisesti, vaatii se saumatonta yhteistyötä useamman eri tahon kesken. Lisäksi on hyvä muistaa, että nuorten haaveet hyvästä elämästä ja työnteon merkityksellisyys ovat samanlaisia riippumatta nuorten elämäntilanteista ja taustoista. Nivelvaiheeseen vastaajat toivoivat erilaisia vaihtoehtoja nuorille. Miettimisajan antaminen nivelvaiheeseen ilmeni vastauksissa toiveena. Myös konkreettista tukea, kuten tehtäviin patistamista, tavoitteiden asettamista ja tekemällä oppimisen mahdollisuutta toivottiin. Psykososiaalisen tuen ja henkisen tuen saaminen koettiin myös nivelvaiheessa tärkeäksi. Nuorten kokemusten mukaan onnistunut tuki rakentuu hyvin kokonaisvaltaisesta tuesta ja merkittävässä osassa on myös palveluiden oikea-aikaisuus.

10 POHDINTA

Sosiaali- ja terveysministeriön tulevaisuuskatsaus 2014 linjaa, että jokaisella ihmisellä on oikeus hyvinvointiin. Syrjäytymisen ehkäisy vakauttaa yhteiskunnallisia oloja ja tukee oikeudenmukaisuutta. Jotta nuorten putoaminen koulutuksesta voidaan ehkäistä, tulee nuoren käyttämien palveluiden muodostaa toimiva kokonaisuus. Yhteistyötä tiivistämällä ja toimimalla oikea-aikaisesti voimme vähentää nuorten syrjäytymistä yhteiskunnassa.

Palvelumuotoilu tarjoaisi mahdollisuuksia tutkia ja kehittää toimintaa käyttäjälähtöisesti. Sen avulla voidaan parantaa asiakaskokemusta ja tunnistaa kehittämistarpeet asiakkaiden näkökulmasta. Kyselyssämme nuoret antoivat konkreettisia ideoita siihen, kuinka pienillä muutoksilla saataisiin aikaan miellyttävämpi kokemus ja pystyttäisiin tukemaan paremmin. Tilausta olisikin siis laajemmalle, mutta kenties myös toimipistekohtaisille kyselyille, jotta nuorten kokemukset tulisivat paremmin kuulluiksi. Työkalujen merkitys osallisuuden lisäämisessä on olennaista, joten nuorten kohdalla myös verkossa toteutettava kysely voisi olla toimiva. Koska tavoitteena on 'yhden luukun periaate', voisi myös palvelumuotoilu toimia yhtenä välineenä monikanavaisten ja liikkuvien palveluratkaisujen tuottamiseen. Kyseinen menetelmä toimii myös strategisen johtamisen välineenä ja voi olla osana myös kuntatasoisen toimijan toimintasuunnitelmaa ja tahtotilaa.

Tutkimuksemme mukaan nuoret saavat monilta eri tahoilta tukea ja todennäköisesti vielä samanaikaisesti. Tämän vuoksi tulisi mielestämme kunnissa ottaa huomioon monialaisen verkostotyön mahdollisuudet henkilöstön koulutusta ja johtamista suunniteltaessa ja toteutettaessa. Jotta päästäisiin mahdollisimman aukottomaan palvelujärjestelmään syrjäytymisvaarassa olevien nuorten kohdalla, tulisi toimijoita olla mukana eri tahoilta. Yhteistyömuotojen kehittäminen eri alojen ja työntekijöiden välillä on tärkeää sen lisäksi, että henkilöstö ymmärtää asiakkaan ainutlaatuisuuden, dialogisen kohtaamisen ja läheis- sekä muun verkoston merkityksen ja mahdollisuudet nuoren tukena.

Lisäksi nuoret toivat esille toiveen aikaisesta erityisen tuen tarpeen tunnistamisesta ja erityisen tärkeäksi tukijaksi nuorten vastauksissa nousi nuoren läheisverkosto. Kuulluksi tuleminen ja nuoren tilanteen ymmärtäminen olivat vastaajille tärkeitä. Pohdimme, että olisiko meidän pitänyt ottaa huomioon jo opinnäytetyötä suunnitellessa vastaajien aikaisempi elämäntilanne. Keskityimme opinnäytetyössämme kysymään nuorilta koulu- ja opiskeluaikaan liittyviä kysymyksiä. Myös päivähoidon puolella ja esikouluissa sekä neuvolatoiminnassa huomioidaan lasten oppimiseen liittyvät haasteet ja tuolloin lapsen läheisverkosto usein onkin tiiviisti arvioinnissa mukana. Jatkotutkimusaiheena voisikin olla juuri tähän päivähoidon ja perusopetuksen nivelvaiheeseen liittyvä tutkimus samankaltaiselle tutkimusjoukolle.

Nuoret toivoivat, että diagnoosit ja oppimisvaikeudet olisi tunnistettu aiemmin. Jos nuori saisi oikeanlaista tukea oikea-aikaisesti, joka olisi hänen etunsa mukaista, säästettäisiin myös samalla yhteiskunnan varoja. Tällöin tuki annettaisiin silloin kun sitä tarvitaan, eikä vasta ongelmien kasauduttua, jolloin apua tarvitaan usein useasta eri kohteesta ja se on yhteiskunnalle kalliimpaa. Mikäli tarkastellaan suurinta mahdollista saatavissa olevaa hyötyä, on tuen tarjoaminen olennaista silloin, kun havaitaan yksittäisiä syrjäytymisen riskiin johtavia tekijöitä. Lisäksi nuori kokisi tulleen kohdatuksi ja saisi kokemuksen siitä, että hänen hyvinvoinnistaan välitetään.

Kiinnitimme tuloksia analysoidessamme huomiota siihen, että oppilashuollon henkilöstöstä opintojen ohjaajan ja rehtorin antaman tuen riittävyyteen oltiin tyytymättömiä. Tulos yllätti, koska varsinkin opintojen ohjaajan rooli jatko-opintojen suunnittelun tukemisessa on mielestämme merkittävä. Koska kysyimme vastaajien mielipidettä, pohjautuu heidän vastauksensa pääasiassa omaan kokemukseen. Kokemus koostuu usein siitä, minkälainen tunne esimerkiksi kohtaamisesta on jäänyt eli kuinka vastaaja koki tulleen kuulluksi ja saiko hän tarvitsemansa tuen. Mielipidettä ei aina muodosteta osaamisen tai ammattitaidon perusteella vaan myös ihmisen luonne ja persoonallisuus vaikuttavat siihen. Vaikka pyrimmekin muistamaan positiivisen palautteenannon, havainnoimme yleensä ensin kehittämistarpeet.

Opinnäytetyön tekeminen parityönä toimi mielestämme hyvin. Koko opinnäytetyöprosessin ajan oponoimme toistemme tekstejä. Työnjako ja aikataulutus toimivat hyvin. Koska toinen meistä opinnäytetyön tekijöistä työskenteli itse Sipoossa, joka oli toinen opinnäytetyöhön osallistuvista kunnista, pystyimme myös tarkemmin tarkastelemaan prosessia jolla osallistimme työyhteisöt tutkimukseen. Se, että kysely toteutettiin omassa työpaikassa toimi todennäköisesti tässä tilanteessa tutkimusta tukevana asetelmana, sillä vastausprosentti oli suurempi Sipoossa. Tutussa ympäristössä asiantuntijoita voi olla helpompi osallistaa tutkimukseen. Vieraassa ympäristössä, jossa ei ole olemassa olevaa sopimusta oppilaitoksen kanssa, voi sitouttaminen olla haastavampaa.

Vaikka pyysimme lomakkeestamme arviota ulkopuolisilta, huomasimme vastauksia analysoidessamme, että kysymyksiä olisi voinut edelleen selkeyttää. Saimme vastaukset asetettuihin tutkimuskysymyksiin, mutta mikäli aineistoa olisi ollut enemmän, olisimme voineet tuoda tulokset kuntakohtaisesti esille ja paremmin verrata kuntien samankaltaisuuksia ja eroja. Lomakkeen alkuosassa oli taustakysymys 'koulutukseni on'. Jotta analysointi olisi ollut nopeampaa, olisi tähän kohtaan ollut hyvä laittaa ohjeeksi, että valitse vain yksi vaihtoehto. Positiivista oli havaita, kuinka nuoret olivat selvästi pohtineet vastauksiaan ja käyttäneet aikaansa kyselyn täyttämiseen. Vastauksia analysoidessa tuli tunne siitä, että kun joku oikeasti kysyy mielipidettä, nuoret myös vastavuoroisesti haluavat antaa vastauksia. Nykypäivän nuoret tuntuvat olevan aiempaa tietoisempia ja kiinnostuneempia yhteiskunnallisista asioista.

Tämä opinnäytetyö voi olla osana herättämässä keskustelua ja kiinnostusta jatkotutkimusten kehittämiseen nuorisotakuun alaisen toiminnan palveluissa. Se toivottavasti myös edistää reflektointia aiheesta kiinnostuneiden keskuudessa ja antaa näkökulmia palvelurakenteen kehittämiseksi varsinkin erityistä tukea saavien nuorten nivelvaihetta ajatellen. Opinnäytetyö antaa lukijalle mahdollisuuden kurkistaa nivelvaiheen haasteisiin ja kehittämisehdotuksiin nuorten näkökulmasta. Opinnäytetyön suurin anti oli nimenomaan nuorten mielipiteiden lukeminen ja analysointi joka osaltaan tuki työn merkityksellisyyttä.

LÄHTEET

- Aaltonen, Sanna; Berg, Päivi; Ikäheimo Sanna 2015. Nuoret luukulla. Kolme näkökulmaa syrjäytymiseen ja nuorten asemaan palvelujärjestelmässä. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.
- Aaltonen, Sanna; Berg, Päivi 2015. Nuorten ja palveluntarjoajien kohtaamiset. Teoksessa Aaltonen, Sanna; Berg, Päivi; Ikäheimo Sanna 2015. Nuoret luukulla. Kolme näkökulmaa syrjäytymiseen ja nuorten asemaan palvelujärjestelmässä. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.
- Arenius, Kaija 2011. Tiimityö ja tiimin johtaminen päiväkotiorganisaation ytimessä. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos.
- Arnkil, Tom Erik; Seikkula, Jaakko 2005. Dialoginen verkostotyö. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Belanger, Emmanuelle; Rodriquez, Charo 2008. More than the sum of its parts? A qualitative research synthesis on multi-disciplinary primary care teams. Department of family medicine, McGill University, Canada.
- Borg, Anne-Mari 2015. Lasten mielenterveyden edistäminen ja mielenterveyden häiriöiden ehkäisy. Näyttöön perustuvien menetelmien kartoitus. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010. Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä. Opas Diakonia ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä varten. 5., uudistettu painos. C Katsauksia ja aineistoja 17. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Eduskunta 2013. Nuorten syrjäytyminen. Tietoa, toimintaa ja tuloksia? Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu 1/2013.
- Eskola, Jari 2010. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Aaltola, Juhani; Valli, Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Jyväskylä: PS-kustannus, 179 – 203.
- Eskola, Jari; Suoranta Juha 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 8. painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

- Fröjd, Sari; Kaltiala-Heino, Riittakerttu; Ranta, Klaus 2010. Nuorten mielenterveys koulumaailmassa. Katsaus. *Duodecim* 2010;126:2033-9.
- Gretschel, Anu; Kiillakoski, Tomi (toim.) 2007. Lasten ja nuorten kunta. Nuorisotutkimusverkosto. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Hannikainen-Ingman, Katri; Karjalainen, Vappu; Palola, Elina 2012. Nuoret koulutuspudokkaat sosiaalityön asiakkaina. Tapaustutkimus Helsingistä. Raportti. Tampere: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.
- Harjula, Heikki; Kirvelä, Torsti; Majava, Jarkko; Majoinen, Kaija; Myllyntaus, Oiva; Pauni, Markus; Salenius, Maria 2008. Toimiva kunta. Helsinki: FCG Efeko Oy.
- Hartikainen, Heidi; Hännikäinen, Jonna 2014. Nuorten tukeminen peruskoulun ja toisen asteen koulutuksen nivelvaiheessa. Lahden ammattikorkeakoulu.
- Heikkilä, Tarja 2014. Tilastollinen tutkimus. 9. painos. Helsinki: Edita.
- Helakorpi, Seppo 1999. Opinnäytetyö ja tutkimustoiminta ammattikorkeakoulussa. Opettajakorkeakoulun julkaisuja D:118. Hämeenlinna: Hämeen ammattikorkeakoulu.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko; Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Holmesland, Anne-Lise; Seikkula, Jaakko; Hopfenbeck, Mark 2014. Interagency work in Open Dialogue: the significance of listening and authenticity. *Journal of Interprofessional Care* 28(5):433 – 439.
- Horelli, Liisa; Sotkasiira, Tiina; Haikkola, Lotta 2004. Nuoret uuden osallistumiskulttuurin tienraivaajina. Teoksessa Paakkunainen Kari (toim.) Nuorten ääni ja kunnantalon heikko kaiku. Nuoret kunnallisessa demokratiassa ja paikallisissa vaikuttajaryhmissä. Nuorisosiain neuvottelukunta, julkaisuja 29. Suomen kuntaliitto. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.
- Huttula, Mervi 2015. Ohjaamo Keski-Uusimaa. Hankekuvaus. Viitattu 21.12.2015
<https://www.eura2014.fi/rrtiepa/projekti.php?projektkoodi=S20145>
- Isoherranen, Kaarina 2008. Yhteistyön uusi haaste – moniammatillinen yhteistyö. Teoksessa (toim.). Isoherranen, Kaarina; Rekola, Leena; Nur-

- minen, Raija 2008. Enemmän yhdessä - moniammatillinen yhteistyö. Helsinki:WSOY.
- Isoherranen, Kaarina 2012. Uhka vai mahdollisuus – moniammatillista yhteistyötä kehittämässä. Helsingin yliopisto. Sosiaalitieteiden laitos.
- Juujärvi, Soile; Myyry, Liisa; Pessa Kaija 2007. Eettinen herkkyyks ammattillisessa toiminnassa. Helsinki: Tammi.
- Karppinen, Krister; Savioja, Hannele 2007. Tutkimuksen osa 2 – koulu ja syrjäytymisen riskitekijät. Teoksessa Alatuja, Saija (toim.); Karppinen, Krister; Keltikangas – Järvinen, Liisa; Savioja, Hannele 2007. Koulu, syrjäytyminen ja sosiaalinen pääoma – Löytyykö huonon osaisuuden syy koulusta vai oppilaasta? Sitran raportteja 75. Helsinki. Edita Prima Oy.
- Kirjavainen, Tanja; Pulkkinen, Jonna; Jahnukainen, Markku 2014. Erityisoppilaiden osuuksien kuntakohtaiseen vaihteluun vaikuttaneet tekijät vuosina 2001-2010. Yhteiskuntapolitiikka 79, 2014:6. Julkkari.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201504152687>
- Kiviniemi, Kari 2010. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Aaltola, Juhani; Valli, Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Jyväskylä: PS-kustannus, 70 - 85.
- Kovacheva, Siyka. Social inclusion. Youth policy topics. Council of Europe. European Union. i.a. Viitattu 10.10.2016. <http://pip-eu.coe.int/fi/web/youth-partnership/social-inclusion>
- Kuronen, Ilpo 2010. Peruskoulusta elämäkouluun – ammatillisesta koulutuksesta syrjäytymisvaarassa olevien nuorten aikuisten tarinoita peruskoulusuhteesta ja elämäkulusta peruskoulun jälkeen. Jyväskylän yliopisto, koulutuksen tutkimuslaitos.
- Kuula, Ritva 2000. Syrjäytymisvaarassa oleva nuori koulun paineessa. Koulu ja nuorten syrjäytyminen. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja. Joensuu. Joensuun yliopistopaino.
- Kuure, Tapio 2016. Monialainen yhteistyö nuorten palvelujärjestelmässä: Lähtökohtana toimintaympäristön analyysi. Teoksessa Fedotoff, Jaana; Leppäkari, Heidi; Timonen, Päivi (toim.) Koordinaatit nuorten tieto- ja neuvontatyöhön. Oulu: Koordinaatti – Nuorten tieto- ja neuvontatyön kehittämiskeskus, 64.

Kuure, Tapio; Tarvainen, Tom; Pelto-Huikko, Antti; Säkjärvi, Maija 2008.

”Kaikki kymmenen tikkua laudalla!” Onnistuvat opit-juurruttamishankkeen loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2008:21. Helsinki. Yliopistopaino.

Laki kuntien velvoitteiden ja ohjauksen vähentämistä ja monialaisten toimintamallien tukemista koskevista kokeiluista 30.12.2014/1350. Viitattu 25.1.2016.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141350?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=kunta%20kokeilu#L7>

Larja, Liisa; Törmäkangas, Liisa; Merikukka, Marko; Ristikari, Tiina; Gissler, Miika; Paananen, Reija 2016. NEET – indikaattori kuvaa nuorten syrjäytymistä. Tieto & Trendit 2/2016. Viitattu 2.5.2016.

<http://tietotrendit.stat.fi/mag/article/164/>

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2014 – 2016. Kv 18.6.2014. Nurmijärvi. Viitattu 19.7.2016.

http://www.nurmijarvi.fi/projektit/lasten_ja_nuorten_hyvinvointisuunnitelma

Lyytinen, Heikki 2013. Oppimishäiriöt. Lääkärin käsikirja. Viitattu 19.8.2016

<http://www.terveysportti.fi/terveysportti/koti>

Miettinen, Kaija 2015. Erityisopetuksen käsikirja. Ammatillinen peruskoulutus ja aikuiskoulutus. Opetushallitus. Oppaat ja käsikirjat 2015:14. Helsinki:Opetushallitus.

Niilo Mäki Instituutti. Lukimat. Kolmiportainen tuen malli. Viitattu 6.11.2015.

<http://www.lukimat.fi/lukimat-oppimisen-arviointi/tietopalvelu/taustaa/kolmiportainen-tuen-malli>

Niilo Mäki Instituutti. Tietoa oppimisen esteistä. Viitattu 6.11.2015.

<http://www.nmi.fi/fi/oppimisvaikeudet>

Nivala, Elina; Saastamoinen Mikko 2007. Nuorisokasvatuksen teoria – perusteita ja puheenvuoroja. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.

Nuorisolaki 27.1.2006/72. Viitattu 25.1.2016.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072>

Nurmijärven kunta. Opetus ja koulutus i.a. Viitattu 19.7.2016.

http://www.nurmijarvi.fi/perhe_ja_hyvinvointi/opetus_ja_koulutus/toisen_asteen_koulutus/lukiokoulutus

Opetushallitus. Erityinen tuki. Viitattu 6.11.2015.

[http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/ohjeita_koulutuksen_jarjestami-
seen/perusopetuksen_jarjestaminen/tietoa_tuen_jarjestamisesta/eriy-
tyinen_tuki](http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/ohjeita_koulutuksen_jarjestami-
seen/perusopetuksen_jarjestaminen/tietoa_tuen_jarjestamisesta/eriy-
tyinen_tuki)

Opetushallitus 2004. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004.

http://www.oph.fi/download/139848_pops_web.pdf

Opetushallitus 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014.

[http://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunni-
telman_perusteet_2014.pdf](http://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunni-
telman_perusteet_2014.pdf)

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:39. Nuorten ohjaus-
palveluiden tehostaminen. Opinto-ohjauksen ja työhallinnon ohja-
uspalveluiden yhteistyöryhmä. Opetusministeriö.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013. Viitattu 15.11.2015.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287#Pidp871312>

Pajamäki, Tatjana; Helenius, Jenni; Inkinen, Mari; Valkonen, Satu 2016. Kuun-
tele ja kannusta yläkoululaista. Helsinki: Mannerheimin lastensuojel-
uliitto.

Palola, Elina; Hannikainen – Ingman, Katri; Karjalainen, Vappu 2012. Nuorten
syrjäytymistä on tutkittava pintaa syvemmin. Yhteiskuntapolitiikkaa
77, 2012:3.

Pietarinen, Juhani 2002. Eettiset perusvaatimukset tutkimustyössä. Teoksessa
Karjalainen, Sakari; Launis, Veikko; Pelkonen, Risto; Pietarinen Ju-
hani (toim.). Tutkijan eettiset valinnat. Helsinki:Gaudeamus Kirja.
Oy Yliopistokustannus University Press Finland Ltd.

Rantala, Irma 2010. Laadullisen aineiston analyysi tietokoneella. Teoksessa
Aaltola, Juhani; Valli, Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II.
Jyväskylä: PS-kustannus, 106 - 126.

Ristikari, Tiina; Törmäkangas, Liisa; Lappi, Aino; Haapakorva, Pasi; Kiilakoski,
Tomi; Merikukka, Marko; Hautakoski, Ari; Pekkarinen, Elina; Giss-
ler, Mika 2016. Suomi nuorten kasvuympäristönä. 25 vuoden seu-
ranta vuonna 1987 Suomessa syntyneistä nuorista aikuisista. Ra-
portti 9/2016. Nuorisotutkimusseura ry, Nuorisotutkimusverkosto
Terveystieteiden ja hyvinvoinninlaitos. Korjattu versio. Verkkojulkaisu.

- Rekola, Leena 2008. Asiantuntijoiden yhteistyön johtaminen. Teoksessa (toim.). Isoherranen, Kaarina; Rekola, Leena; Nurminen, Raija 2008. Enemmän yhdessä - moniammatillinen yhteistyö. Helsinki:WSOY.
- Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2014:13. Hyvinvointi on toimintakykyä ja osallisuutta. Sosiaali- ja terveysministeriön tulevaisuuskausa 2014. Sosiaali- ja terveysministeriö. Verkkojulkaisu.
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Esi- ja peruskouluopetus [verkkojulkaisu]. ISSN=1799-3709. 2015. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu 26.1.2016. http://www.stat.fi/til/pop/2015/pop_2015_2015-11-13_tie_001.fi.html
- Tilleczek, Kate 2007. Building bridges. Transitions from elementary to secondary school. Education Canada. Canada education association.
- Tuomi, Jouni; Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 9. painos. Helsinki: Tammi.
- Työ- ja elinkeinoministeriö. Kärkihankkeet ja ohjelmat. Nuorisotakuu. Viitattu 25.1.2016. http://www.tem.fi/ajankohtaista/vireilla/karkihankkeet_ja_ohjelmat/nuorisotakuu
- Työ- ja elinkeinoministeriö. Nuorisotakuu auttaa eteenpäin. Viitattu 25.1.2016. http://www.nuorisotakuu.fi/nuorisotakuu/tietoa_takuusta
- Valli, Raine 2007. Kyselylomaketutkimus. Teoksessa Aaltola Juhani; Valli Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Jyväskylä: PS-kustannus, 102 - 125.
- Vastamäki, Jaana 2007. Kyselylomaketutkimus: Tutkimusasetelman ja mittareiden valinta. Teoksessa Aaltola Juhani; Valli Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Jyväskylä: PS-kustannus, 126 - 138.
- Vehkalahti, Kimmo 2008. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Vehviläinen, Jukka 2008. Nuorten osallisuushanke –arvioinnin loppuraportti. Helsinki. Edita Prima Oy.
- Vilka, Hanna 2005. Tutki ja kehitä. 1. -3. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö
- Vilka, Hanna 2015. Tutki ja kehitä. 4., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Vesterinen, Anu 2015. Nuorisotakuun toteuttamisen nykytila Keski-Uudenmaan alueella. Raportti.

Väisänen, Timo 2007. Moniammatillinen tiimityö ja johtaminen. Tampereen yliopisto. Johtamistieteidenlaitos.

LIITE 1: Kyselylomake

<p>1. Sukupuoli (Rastita vaihtoehto)
Mies () Nainen ()</p> <p>2. Syntymävuosi: _____</p> <p>3. Kotikuntani on:
a. Nurmijärvi ()
b. Sipoo ()</p> <p>4. Olen
a. Opiskelija ()
b. Työtön ()
c. Työssä ()
d. Muu, mikä? _____</p> | <p>5. Koulutukseni on:
a. Peruskoulu ()
b. Valmentava koulutus ()
c. Ammatillinen tutkinto ()
d. Lukio ()
e. Ammattikorkeakoulu ()
f. 2.aste keskeytynyt ()
g. Muu, mikä? _____</p> |
|---|---|

Taustakysymykset

Oletko saanut erityistä tukea opintojesi aikana peruskoulussa tai 2. asteella (ammattikoulu tai lukio)? Rastita kaikki sinua koskevat vaihtoehdot.

	<u>Peruskoulu</u>	<u>2. aste</u>
a. Erityisluokka	()	()
b. Joustavan perusopetuksen luokka	()	()
c. Erityisopettajana tuki	()	()
d. Tukiopetus pienryhmässä	()	()
e. Yksilöopetus	()	()
f. Koulunkäyntiavustajan tuki	()	()
g. Ei, en ole saanut erityistä tukea	()	()
h. Ei, en ole saanut, mutta olisin tarvinnut	()	()
i. Muu, mikä? _____		

Oletko saanut tukea opinnoista selviytymiseen joiltakin alla olevista vaihtoehdoista? Rastita kaikki sinua koskevat vaihtoehdot. Arvioi myös asteikolla 1-5, riittikö tämä tuki mielestäsi sinulle (1=Huonosti 5= Erittäin hyvin)

	<u>Peruskoulu</u>	<u>2. aste</u>	<u>Tuen riittävyys (Ympyröi)</u>
a. Koulukuraattori	()	()	1 2 3 4 5
b. Koulupsykologi	()	()	1 2 3 4 5
c. Kouluterveydenhoitaja	()	()	1 2 3 4 5
d. Opintojen ohjaaja	()	()	1 2 3 4 5
e. Erityisopettaja	()	()	1 2 3 4 5
f. Rehtori	()	()	1 2 3 4 5
g. Koulun kasvatusohjaaja	()	()	1 2 3 4 5
h. Tukioppilas	()	()	1 2 3 4 5
i. Sosiaalityöntekijä	()	()	1 2 3 4 5
j. Perhetyöntekijä	()	()	1 2 3 4 5
k. Nuorisotyöntekijä	()	()	1 2 3 4 5
l. Etsivä nuorisotyö	()	()	1 2 3 4 5
m. Lähiomaiset	()	()	1 2 3 4 5
n. Kaverit tai ystävät	()	()	1 2 3 4 5
o. Vapaaehtoistyöntekijä	()	()	1 2 3 4 5
p. Muu, mikä? _____	()	()	1 2 3 4 5
q. Ei, en ole saanut tukea	()		

Pohdi omien opintojesi etenemistä peruskoulussa ja toisella asteella:

a) Keneltä/keiltä sait parhaimman tuen (kotoa, koulusta tai muilta toimijoilta)?

b) Miksi tämä tuki oli onnistunutta?

**Kun ajattelet opintojasi tähän asti, minkälaista tukea olisit mielestäsi tarvinnut opinnoissasi lisää?
(Kotoa, koulusta tai muilta toimijoilta. Kerro omin sanoin.)**

Jos nuorella on vaikeuksia perusopetuksesta 2. asteelle siirtymisessä, miten häntä voisi mielestäsi parhaiten tukea/ auttaa?

LIITE 2: Kyselyyn vastaavan saatekirje

SAATEKIRJE TUTKIMUKSEEN OSALLISTUVALLE

Hei,

Pyydämme Teitä osallistumaan tähän opinnäytetyöhön, joka on osa YAMK opintojamme, Syrjäytymisvaarassa olevien terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen.

Opinnäytetyömme tarkoituksena on kartoittaa Sipoon ja Nurmijärven nuorisotakuun asiakkaiden taustoja oppimiseen liittyvistä erityisen tuen tarpeista, pohtia perusopetuksen nivelvaiheen sujuvuutta, kuntien ja koulujen palvelurakennetta tältä osin ja nuorten omia kokemuksia sekä ajatuksia palveluista (mikä on toiminnut hyvin, minkälaista tukea nuori olisi toivonut ja missä vaiheessa nuoren oman arvion mukaan olisi voinut toimia toisin).

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Opinnäytetyön tuloksia voidaan hyödyntää palveluiden kehittämisprosessissa, jotta nuori saisi tarvitsemansa tuen perusopetuksen ja toisen asteen opintojen nivelvaiheessa. Voit täyttää lomakkeen itsenäisesti tai pyytää apua sinulle lomakkeen antaneelta työntekijältä.

Teistä kerättyä tietoa ja tutkimustuloksia käsitellään luottamuksellisesti henkilötietolain edellyttämällä tavalla. Yksittäistä vastaajaa ei kyetä tunnistamaan lomakkeen perusteella.

Opinnäytetyön tekijöiden yhteystiedot

Riikka Rusanen

Mirikle Nousiainen

Kiitos osallistumisesta!

LIITE 3: Ohjeet työntekijälle

OHJEET TYÖNTEKIJÄLLE KYSELYLOMAKKEEN TÄYTTÄMISEN TUEKSI

- Tämä lomake on tarkoitettu annettavaksi alle 29 –vuotiaille nuorisotakuun alaisen toiminnan asiakkaille. Tutkimuksen luotettavuuden kannalta olisi tärkeää, että vastaajia olisi mahdollisimman paljon.
- Lomakkeen voi täyttää nuori itse tai hän voi pyytää sinua kirjoittamaan vastauksensa.
- Toivomme, että lomake annetaan nuorelle täytettäväksi niin, että hän voi täyttää sen heti.
- Lomakkeiden mukana on toimitettu vastauskuori, johon täytetyt kyselylomakkeet kerätään. Tulemme hakemaan lomakkeet henkilökohtaisesti tutkimusajan päätyttyä. Tutkimus aika on **16.5 - 5.6.2016.**
- Tutkimuksen luotettavuuden kannalta on tärkeää, että omat mielipiteesi kysytyistä asioista eivät vaikuta vastauksiin.
- Kyselyssämme:
 - o Tuki tarkoittaa koulun sisäistä tukea, kunnan palveluita ja muun ammatillisen verkoston tukea sekä nuoren lähiverkoston tukea.
 - o Opinnot sisältävät koko opinnot esikoulusta tähän päivään asti, pois lukien omaehtoiset opinnot (esim. kansalaisopistot).

Kiitos että autat meitä työpanoksellasi opinnäytetyömme toteuttamisessa.

Opinnäytetyön tekijöiden yhteystiedot

Riikka Rusanen

Mirikle Nousiainen